

Stöd- och förstärkningsresurser i Örebro län

Länsstyrelsen
Örebro län

Publ. nr 2011:44

Information

Omslagsfoto:	<i>Översvämning på Rudbecksgatan/Örebro kuriren och Örebro läns museum, Snökaos 19 oktober/Örebro kuriren och Örebro läns museum, Byggkranar/Stayesh Abdollahi</i>
Titel:	Stöd- och förstärkningsresurser i Örebro län
Utgivare:	Länsstyrelsen i Örebro län
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Örebro län, 701 86 Örebro
Tfn växel:	019-19 30 00
E-post:	orebro@lansstyrelsen.se
Kontaktperson:	Stayesh Abdollahi Telefon 019-19 30 63 E-post: stayesh.abdollahi@lansstyrelsen.se
Copyright:	© Länsstyrelsen i Örebro län 2011

Sammanfattning

Under 2011 har Länsstyrelsen bedrivit projektet "Stödresurser i Örebro län 2011" där primära beroenden och behovet av förstärkningsresurser undersökts hos länets aktörer. En inventering av frivilliga förstärkningsresurser har även genomförts för att söka skapa en bild över länets samlade krafter.

Tre primära beroenden - som tillsammans bildar en större kedja - kan urskiljas hos samtliga aktörer: fungerande elförsörjning, elektroniska kommunikationer och transporter (infrastruktur som fordon). Det är framförallt kombinationer av störningar i dessa funktioner som kan komma att utgöra svåra påfrestningar för länets aktörer.

Som framkommit i dialogen med kommunerna i länet finns det vissa svårigheter att artikulera behov av förstärkning. De generella behov som dock kan urskiljas är "händer och fötter", stöd med transporter/fordon samt informationsstöd. Att säkra en viss tillgång till el genom reservkraft och mobila reservkraftaggregat är även ett område som kan framhållas.

Flertalet av de tjänster som samhället idag är beroende av är privatägda och levereras av olika entreprenörer. Kunskapen om privata näringslivsaktörers beredskapsarbete och behov behöver utvecklas framöver, liksom förmågan att göra djupare beroendeanalyser för att på så vis synliggöra styrkor och svagheter.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund och syfte	4
1.2 Avgränsning	4
1.3 Metod	5
1.4 Disposition	5
2. Kommunernas beroenden, behov och resurser	7
2.1 Det geografiska områdesansvaret	7
3. Nora och Lindesbergs kommun	8
3.1 Beroenden	8
3.2 Behov	8
3.3 Befintliga resurser	9
4. Laxå, Hallsbergs och Kumla kommun	10
4.1 Beroenden	10
4.2 Behov	11
4.3 Befintliga resurser	12
5. Karlskoga och Degerfors kommun	12
5.1 Samhällsviktiga verksamheter i kommunerna	12
5.2 Beroenden	13
5.3 Behov	13
6. Örebro kommun	14
6.1 Beroenden	14
6.2 Behov	14
6.3 Resurser	15
7. Örebro läns landsting	17
7.1 Beroenden	17
7.2 Behov	18
7.3 Resurser	18
7.4 Händelser där externa resurser nyttjats	19
7. Polismyndigheten i Örebro län	20
7.1 Externa resurser i polisinsatser	20
7.2 Volontärverksamhet vid polismyndigheten i Örebro län	21
7.3 Volontärverksamhet vid andra polismyndigheter	21
8. Räddningstjänsten	21
8.1 Ansträngande typhändelser och befintliga resurser	22
8.2 Inträffade händelser - omfattande skogsbränder	22
8.3 Beroenden	23
9. Länstrafiken Mälardalen	23
10. Frivilliga förstärkningsresurser	26
10.1 Frivilliga försvarsorganisationer i länet	26
10.2 Lantbrukarnas riksförbund (LRF)	30
10.3 Exemplet Gudrun	30
10.4 Spontanorganiserade medborgargrupper	31
11. Centrala myndigheters verksamhet och resurser	33
11.1 Livsmedelsverket	33
11.2 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	33
11.3 Svenska Kraftnät	34
11.4 Trafikverket	36
11.5 Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet	36
12. Exempel: Privat aktör	38
12.1 Robusthet	39
12.2 Resurser	39
12.3 Behov och beroenden	40
13. Diskussion	42
13.1 Identifierade beroenden	42
13.2 Svårigheter med att artikulera behov och förekomsten av resurser	43
Referenser	45

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Vissa typer av extraordinära händelser kan kräva så omfattande resurstillskott att det inte är möjligt för enskilda aktörer att tillgodose dessa på egen hand vilket medför att stöd- och förstärkningsresurser kan behöva tillföras utifrån. Enligt regeringens skrivelse (Skr. 2009/10:124) har det frivilliga engagemanget stor betydelse för arbetet med samhällets samlade säkerhet. Emellertid omfattar definitionen av förstärkningsresurser mer än frivillig engagemang då den inbegriper samtliga resurser som ökar effektiviteten och stödjer samhällets förmåga att hantera och minska konsekvenser av olyckor och extraordinära händelser (MSB 2009a). Dessa kan vara materiella och/eller personella och kan utgöras av frivilliga försvarsorganisationer, ideella föreningar samt statliga resurser. Då samhället i dag präglas av komplexa beroendeförhållanden där samhällsviktiga verksamheter i allt större utsträckning är privatägda kan det även finnas privata resurser av särskild vikt för samhällets samlade krisberedskapsförmåga.

Länsstyrelsen har under 2011 bedrivit projektet "Stödresurser Örebro län 2011". Projektet har syftat till att initiera arbetet med att stärka länets krisberedskapsförmåga genom att fokusera på behoven av förstärkningsresurser som möjlig åtgärd. Projektet har framförallt tagit sin utgångspunkt i att identifiera regionala aktörers behov av potentiella stödresurser samt kartlägga befintliga förstärkningsresurser inom länet. Inom ramen för detta arbete har det även ingått att söka klarlägga beroendekedjor och identifiera särskilt viktiga sektorer med privata aktörer. Projektet bör ses som en studie med målet att skapa en översiktlig bild för Örebro län.

I enlighet med MSB:s nya föreskrifter som trädde ikraft 2011 (MSBFS 2010:6, MSBFS 2010:7) ska kommuner, landstings och statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser innefatta övergripande beskrivningar av särskilt viktiga resurser som aktörerna kan disponera för att motstå allvarliga störningar och hantera extraordinära händelser. Det inbegrips även vid bedömning av krisberedskapsförmåga att kunna ta emot externa personella och materiella förstärkningsresurser. Detta projekt kan betraktas som ett stöd i processen med att utveckla länets risk- och sårbarhetsanalyser genom att klargöra resursbehoven vid kris.

1.2 Avgränsning

Projektet har fokuserat på länet som geografiskt område och har inte omfattat internationella stödresurser, vissa nationella resurserna berörs dock inom ramen för projektet. Det har inte heller ingått att teckna avtal eller undersöka möjligheterna och förutsättningarna för detta.

En rad ideella sammanslutningar och föreningar finns sannolikt som har kunskap och kompetens som skulle kunna bidra till samhällets samlade krisberedskap. Emellertid är det inte möjligt att identifiera samtliga existerande resurser varför den inventering som gjorts inte gör anspråk på att vara fullständig.

1.3 Metod

För att skapa en bild av de beroenden, behov och resurser som finns i länet har Länsstyrelsen haft dialoger med ett flertal aktörer. Samtliga kommuner och landstinget har svarat på en enkät samt deltagit i diskussionsträffar. Målsättningen har varit att inkludera samtliga kommuner i arbetet, dock finns ett bortfall om fyra av länets 15 kommuner då dessa av olika skäl inte har haft möjlighet att delta.

Centrala regionala aktörer, så som polis, räddningstjänst och Länstrafiken, har även kontaktats för att erhålla deras syn på de frågeställningar som formulerats. Vidare har Länsstyrelsen tagit kontakt med de frivilliga försvarsföreningarna i länet för att skapa en bild av deras kunskaper och resurser. Civilförsvarsföreningarna och de frivilliga resursgrupperna i länet ombads särskilt om sammanställningar över sina resurser (kunskap och materiell) som kan tänkas nyttjas vid extraordinära händelser. Av åtta tillfrågade erhöles svar från fem som även lämnat förteckningar över sina resurser. Förutom de aktörer som ovan nämnts har ett urval av de centrala myndigheterna innefattats. Då det inom ramen för detta projekt inte är möjligt att inkludera samtliga har ett fåtal av dessa valts ut, bland annat utifrån den riktning kommundialogerna pekat och de sektorer som bedömts vara av särskild vikt.

Tre generella huvudteman har varit vägledande för arbetet, och i synnerhet i samtalen med länets kommuner och landsting. Dessa är vilka externa och interna beroenden som finns för att uppfylla uppgifterna inom respektive verksamhet, vilka befintliga resurser och samverkan som finns samt vilka behov och funktioner som behöver förstärkas vid en ansträngd situation där händelsen inte går att hantera i ordinarie organisation.

1.4 Disposition

Denna rapport består av ett antal delar. I det första avsnittet presenteras hur länets kommuner och landsting ser på beroenden, befintliga resurser och behov av förstärkningsresurser. I efterföljande avsnitt redogörs för de regionala aktörerna, som därefter följs av ett kapitel om frivilliga resurser och slutligen ett urval av centrala myndigheters resurser kopplat till deras verksamheter. Rapporten avslutas med en diskussion.

LÄNETS KOMMUNER

2. Kommunernas beroenden, behov och resurser

2.1 Det geografiska områdesansvaret

Inom ramen för kommunens geografiska områdesansvar i krishanteringssystemet inbegrips ett antal uppgifter som kommunerna skall utföra. Dessa är att informera allmänhet och övrigt berörda, samordna de åtgärder som vidtas i kommunen av olika aktörer, prioritera kommunens verksamheter och resurser, leda samt att informera länsstyrelsen om läget och de åtgärder som vidtagits. (SFS 2006:544) För att fullgöra dessa uppgifter och kunna bedriva kommunal verksamhet krävs att de interna resurser och externa aktörer som verksamheten är beroende av finns tillgängliga. En verksamhets interna beroenden kan exempelvis utgöras av personal och interna tekniska system (t.ex. databaser, servrar etc.). Infrastruktur som elnät, telenät och vägnät finns snarare utanför verksamheten (externa beroenden), men kan likväl vara avgörande för att en viss verksamhet eller process skall kunna bedrivas.

Störningar är alla typer av händelser som kan riskera att hindra eller orsaka avbrott i en viss verksamhet. Om en störning av en verksamhet blir ett faktum, finns ett antal alternativ för att hantera detta. Redundans innebär att bortfallet kan hanteras i verksamheten. Exempelvis kan bortfall i elförsörjning innebära en störning för många verksamheter, men om reservkraft finns att tillgå finns en viss redundans. Substitut är ett ytterligare alternativ som betyder att en viktig resurs går att ersätta med en annan. Adaptivitet innebär att verksamheten kan anpassas eller omorganiseras för att klara bortfallet av en viss resurs. (MSB 2009b) Förstärkningsresurser är ett brett begrepp och omfattar samtliga resurser som ökar effektiviteten och stödjer samhällets förmåga att hantera och minska konsekvenser av olyckor och extraordinära händelser.

3. Nora och Lindesbergs kommun

3.1 Beroenden

Elektroniska kommunikationer

Möjligheten till kommunikation under påfrestande händelser är av stor vikt och är en förutsättning för att kommunerna skall kunna uppfylla sina uppgifter inom det geografiska områdesansvaret. Nora och Lindesbergs kommun anser att befintliga förutsättningar för detta finns. Ledningsplatserna är utrustade med reservkraft och informatörer finns.

För att kunna kommunicera inom kommunerna som med aktörer utanför ser kommunerna att de är beroende av mobiltelefoni, radio samt IP-telefoni för kommunens växel (Lindesberg). Därmed är man även beroende av att tele-leverantörerna kan leverera dessa tjänster.

Försvarets telenät skall vara robust menar kommunerna, dock fungerar det i dagsläget ej i Nora och Lindesbergs kommuner. Jägarnas kommunikationsradio skulle även kunna användas vid kris. Enligt kommunerna skall dessa ha fungerat vid stormen Gudrun. Kommunerna menar att det även är tänkbart att använda sig av kurirer om de ordinarie kommunikationsvägarna inte är brukbara.

Transport och väghållning

Transporter utgör även ett stort beroende där den kommunala verksamheten inom hemtjänsten är särskilt känslig. I synnerhet när ”saker inte funkar som de ska” kan det bli än mer viktigt att ha förmågan att transportera och förflytta människor. Vid en situation som kräver evakuering behövs transportmedel och även alternativa boenden. Möjligheterna till transport är i sin tur beroende av att vägarna hålls fria och är farbara vilket gör att väghållningen är central. Bergslagens kommunalteknik (BKT) sköter all verksamhet i norrkommunerna och är ett tekniskt kommunalförbund som skapats av de fyra Bergslagskommunerna Hällefors, Lindesberg, Ljusnarsberg och Nora. Förbundet ansvarar för fem områden, varav gator och vägar är ett av dessa¹.

Värmehållning

Vid en händelse vintertid (storm, snöoväder etc.) som har strömavbrott eller störningar i elförsörjningen som följd finns en viss robusthet i Lindesberg och Nora kommun då många hus har vedeldning vilket medför att någon del av huset kan hållas varmt. Bondgårdar är även en värmekälla då dessa verksamhetsutövare har ett ansvar att ha reservkraft. Enligt Lindesbergs kommun skall även Linde energi ha uppgett att elen är robust inne i tätorten.

3.2 Behov

Oberoende av händelser är en nyckel i sammanhanget att skapa en lägesbild och en översikt över händelsen och dess konsekvenser för att kommunen sedan skall ha möjlighet att besluta om vilka åtgärder som skall vidtas samt utöva de uppgifter som finns inom kommunens geografiska områdesansvar. De befintliga kommunikationsmedlen liksom

---

¹ De övriga är avfall och deponi, park och idrott, lokalvård samt vatten och avlopp.

kommunikationsradion på Nerikes brandstation är beroenden av elektricitet. I ett worst-case scenario där de elektroniska kommunikationerna inte fungerar kan det finnas ett behov av att ta sig ut i kommunen för att få en uppfattning om vad som sker, vilket medför ett behov av fordon. Om händelsen i sin tur är en snöstorm eller storm där stora mängder snö eller stormfällda träd blockerar vägarna krävs vägröjning.

Om det är extremt stora snömängder som fallit under kort tid kan inte BKT ta sig fram och röja vägarna. De alternativ som finns är då lantbrukare med stora traktorer. Privatpersoner kan ha snöskotrar som kan nyttjas och jägare kommunikationsradio och skotrar. Dock påpekar Lindesbergs kommun att de flesta som har resurser inte är privatpersoner utan företagare. Åkerier och lantbrukare har bränsle och fordon, skogsbönder har skogsmaskiner och grävmaskiner och bönderna röjer sina småvägar. De stora vägarna kan snabbt bli ofarbara på grund av bristande underhåll eller av andra orsaker, men bönderna är måna om att hålla sina småvägar öppna för att kunna bedriva sin verksamhet. Ett behov av transporter som kan ta sig fram i krävande terräng, exempelvis bandvagnar och snöskotrar, kan urskiljas. Brandstationen har ett antal sexhjulingar och Civilförsvarsföreningen ska enligt kommunerna ha bandvagnar från Försvarsmakten. Men trots att det skulle finnas fordon att tillgå kan det vid ett elavbrott bli svårt att få tillgång till drivmedel då möjligheterna att pumpa upp bensin är begränsade, vilket kan medföra bränslebrist.

Möjligheten till kommunikation är vitalt för skapandet av lägesbild, liksom för all annan kontakt och informationsdelning med berörda parter samt media och allmänhet. Radion är ett kommunikationsmedium i första hand, med hjälp av transistorradion kan man få ut informations från centralt håll, närradio och radioamatörer kan också ses som alternativ. Fungerar inte dessa media, är återigen transporter centralt. Om allt är becksvalt och kommunikationsmedlen inte fungerar har man stora problem att nå ut till allmänheten. Det finns vissa elverk på brandstationens bilar, men dessa är beroende av bränsle.

De största externa förstärkningsbehoven som kommunerna kan se är armar och ben, transporter, trosskök, elverk och bandvagnar. Dock är det svårt att precisera detta behov i antal. I Lindesberg är även den mest sannolika händelsen som skulle kunna inträffa översvämningar, varför översvämningsmateriell och utrustning är intressant för kommunen.

3.3 Befintliga resurser

På räddningstjänsten (Nerikes brandkår) ska det finnas en typ av resursinventeringslista över befintliga resurser. Exempelvis finns det vattentankar med reservvatten i Kristinehamn och i Arboga finns farligt gods utrustning som kan krävas vid farligt gods olycka. Små städer innebär stora kontaktnät. Om en händelse inträffar är det lätt att samla ihop de resurser som finns i samhället, enligt kommunerna. Inga resursinventeringslistor finns i kommunerna som sådana, utan detta är kunskap som finns hos medarbetarna. Lindesbergs kommun menar att om något händer räcker det med en larmlista över de som behöver ringas in. Dessa i sin tur har tillsammans en god överblick över vad som finns i samhället och vilka som ytterligare bör kontaktas för att lösa uppstådda problem.

Nora-Linde Frakt² skulle exempelvis få ihop de lastbilar som skulle kunna behövas och på så vis täcka in kommunernas behov. Kommunerna ser inget behov av att gå utanför kommunen,

---

² NLF är ett företag inriktat på de flesta typer av transporter, maskinentreprenader och materialleveranser. Företaget finns i Bergslagen med huvudkontor i Lindesberg. Kontor finns även i Nora, Hällefors och

dessutom finns ett bra samarbete med de övriga kommunerna i länet. Samarbeten finns även med Svenska kyrkan inom ramen för POSOM i kommunerna. Dock representeras inte andra trossamfund.

I Nora och Lindesberg finns Bergslagens civilförsvarsförening. Inga avtal om FRG finns men Nora kommun stödjer föreningen med 10 000 kr varje år och Lindesbergs kommun stödjer verksamheten med ett stöd om 2 kr/invånare. Kommunerna har uppgifter om att föreningen skall ha fordon för transport av människor vid exempelvis skogsbrand. I Nora kommun har civilförsvarsföreningen utbildat idrottsföreningarna i HLR, vilket kan tänkas vara en frivillig resurs för kommunen.

Lindesbergs kommun har tre elverk som man erhållit från Försvarsmakten. Dessa har rustats upp och står i dag i förråd på Nerikes brandkårs övningsfält. Lindesbergs kommun har tecknat avtal med Bergslagens civilförsvarsförening för att ombesörja underhåll och drift av elverken. Avtalet kommer att gälla från och med första februari 2012.

I Lindesbergs kommun har Lindesbergs idrottsförening fått vissa uppdrag i samband med stora omflyttningar, exempelvis vid flytten från det gamla kommunhuset till det nya kommunhuset. Ungdomar och föräldrar utförde uppdraget och fick i gengäld ett bidrag till sin verksamhet. Dessa kan även ses som en resurs i kommunen menar man.

4. Laxå, Hallsbergs och Kumla kommun

4.1 Beroenden

De största beroenden som identifieras av kommunerna är de av information/kommunikation, personal samt el (och därmed även bränsle). Behovet av elförsörjning är till största del ett externt beroende, liksom tillgången på personal kan definieras som ett internt beroende. Information och kommunikationsbehovet kan dels betraktas som intern då det är beroende av kompetensförsörjning och personal som kan kommunicera, dels kan det även ses som ett externt beroende då möjligheten att kommunicera är avhängigt kommunikationsmedel som fungerar och att leverantörerna kan leverera detta.

Information/elektroniska kommunikationer

Inom ramen för kommunernas uppgift att informera allmänheten och berörda parter finns webbportalen krisinformation.se, press, kommunernas egna hemsidor samt radion där det enligt kommunerna finns avtal. Nätverket för kriskommunikation som drivs i Länsstyrelsens regi ses även som ett resurstillskott som kan nyttjas. Det understryks att det viktigaste och centrala vid en kris är bra kontakter och goda kontaktvägar.

Enligt Hallsberg och Laxå kommun är radion steg ett för att informera allmänheten om inträffade händelser. De menar att medborgarna har batteriradio och har man det inte kan de alltid gå ut och lyssna i bilen eller hos en granne. På landsbygden och i mindre kommuner hjälper privatpersoner varandra.

Kopparberg. Företaget ägs av 55 åkerier och maskinentreprenörer. De totala resurserna uppgår till ca 130 fordon och maskiner. NLF har 55 delägare, 70 anställda och 14 tjänstemän.

I en situation där störningar eller avbrott sker i de elektroniska kommunikationerna blir transporter av central vikt för att informera och kommunicera. Vad gäller skapandet av en lägesbild kan bönder och gatukontoret vara en värdefull kontakt för att kommunen skall kunna bilda sig en uppfattning om vad som sker/skett i kommunen. Kumla kommun menar att i synnerhet plogbils-förarna kan vara en bra informationskälla vintertid då de kan göra observationer när det är ute på vägarna och sedan rapportera detta till kommunen. Även hemtjänstpersonal som är ute kan göra iakttagelser och bidra till en lägesbild. Uppsamlingsplatser finns förberedda sedan tidigare i kommunerna.

Avtal brukar finnas med vägföreningar/samfälligheter för att ploga åt varandra. Kommunerna menar att det finns en vana att hantera olika typer av händelser, så som stora snömassor. ”Privatpersoner har tänkt på detta (att snöoväder inträffar) och hjälps åt bra.”

Personal

Vad gäller personalförsörjning går personal att låna och utbyta från andra kommuner. På så vis finns en viss robusthet och resiliens. Kumla kommun framhåller att en känslig verksamhet som har ett starkt behov av personal är den kommunala hemtjänsten som vid elavbrott och andra störningar är beroende av att hemtjänstpersonal kan inkallas och åka ut. Kommunerna menar att god kunskap finns hos hemtjänsten om vart de skall åka. Om telefonerna av någon anledning inte fungerar får man i värsta fall använda sig av dörrknackning för att hämta in hemtjänstpersonal och annan personal som behövs i organisationen.³

El

Enligt Laxå kommun finns rutiner för elavbrott, bland annat får man sms från Fortum vid avbrott. Den sociala förvaltningen har planering för störningar i elförsörjningen och dylika händelser. Kommunen har även fått bidrag för att investera i utrustning som fungerar vid elavbrott. Beroendet av el innebär också svårigheter med elektroniska kommunikationer vid avbrott eller störningar. Dock anser kommunerna att deras storlek till viss del underlättar hanteringen av sådana händelser.

4.2 Behov

Kommunerna har svårt att se några konkreta stöd- eller förstärkningsbehov. Som uttryckt av en kommun så agerar man utifrån den situation som inträffat och löser den ad hoc. Om något skulle hända tror man att det är lätt att samordna parter då alla känner alla i en liten kommun och hjälper till. Hallsbergs kommun exemplifierar med en farligt gods olycka som inträffade i Kävlinge (1996) där evakuering erfordrades. Bussar och hotellrum beställdes, men det var inte många som behövde kommunens hjälp, istället kom släktingar och anhöriga för att hämta barn, släkt och vänner.

Det påpekas även att det snarare finns många som vill hjälpa till olyckor inträffar, vilka i sin tur kan utgöra en belastning då de krävs personal som kan ta hand om dessa. Enligt Laxå kommun är man ej villig att skaffa avtal med föreningar som man inte anser att man behöver

---

³ I samband med snöovädet i februari 2011 ringde hemtjänsten i Hallsbergs kommun sina kunder och informerade om att de kanske inte skulle bli besökta då personalen hade svårt att ta sig fram, man frågade om kunden skulle klara sig om hemtjänsten inte kom som planerat.

och som man inte heller kommer att använda. Kommunen litar på vad som finns samlat hos grannkommuner och andra samverkansparter i länet.

Vad gäller reservkraft menar kommunerna att det kan finnas behov av gemensamma lager av diesel för Sydnärkeskommunerna.

4.3 Befintliga resurser

De befintliga resurser som framkommit i diskussionen utgörs av den ordinarie personal och det ordinarie materiell som finns i kommunen. Både Laxå och Hallsbergs kommun upplever att man med största sannolikhet klarar av de händelser som kan inträffa. Om det dock skulle visa sig att ytterligare resurser skulle krävas förlitar sig kommunerna på att de samlade krafter som finns i kommunen kommer räcka till och att alla ställer upp.

Om det skulle råda ett stort informationsbehov och informationsbrist vid en händelse menar kommunerna att det skulle vända sig till MSB och Länsstyrelsen för stöd. Vid exempelvis ett dammbrott ser man möjligheten att avropa och få ta del av Försvarmaktens resurser och de bandvagnar som finns i Hammar.

5. Karlskoga och Degerfors kommun

5.1 Samhällsviktiga verksamheter i kommunerna

Samhällsviktig verksamhet finns på samtliga nivåer (lokalt, regionalt, nationellt) och inom privat som offentlig sektor. Enligt lag har Sveriges kommuner ansvar för ett antal obligatoriska uppgifter. Ur ett krisberedskapsperspektiv kan somliga av dessa vara kritiska för att värna om befolkningens liv och hälsa samt samhällets funktionalitet⁴. Enligt ansvarsprincipen gäller kommunens ansvar under normala som extraordinära händelser. Dock går det sällan att under kris ställa samma krav som i vardagen.

De kommunala verksamheter som är synnerligen kritiska och som behöver upprätthållas under alla omständigheter är vård och omsorg, vattenförsörjning, information och krisledning menar kommunerna. Prioritet är alltid människor liv och hälsa. De verksamheter som snabbt måste kunna expandera är el och vatten. Dessa verksamheter har jour dygnet runt menar Karlskoga kommun. I synnerhet är vård och omsorg en särskild viktig verksamhet då många vårdtagare utgör en särskilt sårbar grupp.

Inom den verksamhet som bedrivs för vård och omsorg är man beroende av mat, värme, sjukvård, vatten och avlopp samt en fungerande hemtjänst. Vid en extraordinär händelse som skulle innebära störningar för verksamheten är livsuppehållande aktiviteter alltid det absoluta minimum som måste klaras av. Den personal som lyckas ta sig till arbetet får göra så mycket som är möjligt med tanke på förutsättningarna som ges av situationen och de resurser som finns till hands. Om transporter och allmänna kommunikationsmedel fungerar finns möjligheten att låna personal från andra kommuner, förutsatt att det är just personalbrist som är det stora problemet.

---

⁴ Jfr målen för samhällets säkerhet och samhällets krisberedskap

5.2 Beroenden

Interna beroenden

De resurser och beroenden som är nödvändiga för den kommunala vård- och omsorgen är flera. Som interna resurser kan personal räknas, vilka utgör en nyckelfaktor. Saknas personal eller kan dessa inte ta sig ut till de personer som får vård i hemmet finns en stor risk för liv och hälsa. På boenden är hygien och lokalvård andra resurser som förutsätter möjligheten till att omhänderta och ge omvårdnad till de boende.

Externa beroenden

För att personal skall kunna ta sig till och från arbetet är man beroende av fungerande transporter och farbara vägar. Beroendet av el är liksom i alla andra verksamheter stort, i synnerhet sett till möjligheterna till värmeförsörjning. I Karlskoga kommun finns i dag reservkraft till kommunens båda äldreboenden.

Svårigheter kan även uppstå om journaler och annan information som är lagrad elektronisk inte går att tillgå på grund av strömavbrott. Förutom värme är man även beroende av mat och vatten. Produktionen av mat i storköken förutsätter att leveranser av varor kan ske av leverantörerna samt att det är möjligt att transportera dessa. Då transporter framhålls som centralt av kommunerna blir även frågan om drivmedel vital.

Kommunerna betonar händelser som medför omfattande störningar på el och möjligheten till transport, ”när det inte funkar så funkar det för ingen”. I kris hjälps människor åt och man kontaktar de man känner till eller är bekant med och försöker lösa det som behöver lösas. Som exempel ges att ”man ringer LG på ICA och så får man skriva upp korvpaketet tills saker och ting fungerar igen”. Resurser skapas alltså via improvisation beroende av vad som sker och vad de får för följder.

Särskilt viktiga näringslivsaktörer

El-, vatten- och fjärrvärme leverantörerna samt räddningstjänsten är av särskild vikt då de levererar sådant som rent utav är livsviktigt (vatten, värme och el). Vissa av dessa är kommunalägda bolag. Viktigt ur nationell synpunkt är även Allsons som finns i Åtorp i Degerfors. Allsons är en stor livsmedelsleverantör till centrallager och kyl- och fryshåller stora mängder varor. Lagret är helautomatiserat vilket innebär att om strömavbrott sker finns ingen möjlighet att komma åt varorna i lagret.⁵

I vissa fall har även kommunens leverantörer i sin tur underleverantörer. Hur dessa avtal ser ut eller vad som gäller har kommunerna ingen kännedom om.

5.3 Behov

Kommunerna anser att det är svårt att i förväg beskriva vilka händelser som kan kräva förstärkning, dock kan kommunerna tänka sig en rad uppgifter som kommunerna skulle behöva stöd med om en händelse inträffar som är så pass omfattande att egna ordinarie

---

⁵ Dock ska det enligt uppgift ta ca 2 månader innan allt skulle tina vilket innebär att varorna sannolikt skulle hålla tills situationen avhjälpes.

kommunala resurser inte är tillräckliga. Exempelvis vid händelser där ett stort antal personer är drabbade och kräver utrymning och/eller evakuering, till exempel vid trafikolyckor, omfattande bränder med utrymningsbehov och/eller många skadade, olyckor/utsläpp av farligt gods, omfattande elavbrott som kräver att personer flyttas och inkvarteras i värmestugor. Transport av mat och vatten kan också bli aktuellt, bland annat för att förse kommunens ledningsorganisation med fika, mat etcetera. Förstärkning kan även komma att behövas när det gäller krisinformation som till exempel vid bemanning av upplysningscentral, utdelning av flygblad och ordonnanser. Organisera en omfattande tillströmning av frivilliga kan också vara en uppgift i sig där behov finns av en samordnande funktion.

De personer/organisationer som kan tänkas bidra till detta hjälpbehov tror kommunerna är Röda korset, omvårdnadspersonal, Försvarmakten, föreningsverksamhet samt händer och fötter i stort. Kännedom om vilka frivilliga resurser som finns samt vad dessa har för kompetens uppges av Karlskoga och Degerfors kommun vara begränsat

6. Örebro kommun

6.1 Beroenden

Tre samhällsfunktioner framhålls av kommunen som särskilt viktiga, el; värme samt elektroniska kommunikationer.

Elektroniska kommunikationer

Elektroniska kommunikationer omfattar data och telekommunikationer där stadsnätet har ett eget bolag som levererar tele- och datakommunikationer till samtliga kommunala arbetsplatser. IP-telefonin finns även i stadsnätet. De stora nätägarna i Örebro kommun är Telia och Skanova samt Tele2 som levererar den mobila telefonin till kommunen. Sett till samhället är alla leverantörer av mobiltelefoni viktiga. Örebro kommun har ett tele-forum med Tele2 där dialog förs via IT-enheten i kommunen. I avtalet finns även överenskommelser om leveransskyldigheter, även på stadsnätet finns krav på hur länge det skall fungera. Behovet av kommunikationer är stort, dock är det inte möjligt att bygga upp parallella system ifall att de ordinarie kommunikationsmedlen slås ur funktion. Rakel kan kanske användas så småningom.

El och värme

Nyckeln till det mesta är elen där Eon till 97 % är nätägare i kommunen. Eon har kraftvärmeverk i Örebro och levererar värme i tätorten. Andra aktörer som levererar el, om än i mindre skala jämfört med Eon, är Vattenfall, Närke kils elektriska och Fortum. Om Eons värmeverk av någon anledning skulle slås ut innebär det stora problem för kommunen, varför Örebro kommun bland annat ser möjligheten till dödnätstart och ödrift som oerhört viktig. Kommunen har reservkraft i vissa verksamheter dock finns det få (3-4 stycken) mobila reservkraftsaggregat. Kommunen har för många verksamheter för att samtliga dessa ska kunna hållas med reservkraft eller mobila aggregat.

6.2 Behov

De eventuella behov som kommunen kan se är av ordonnanser, hundar och fordon om en extraordinär händelse skulle inträffa. Kommunen ser dock dagens system för frivilliga som en kvarleva. Man menar på att samhället bör analysera dagens hot och formulera vilka behov som finns för att därefter kunna bygga upp andra frivilliga organisationer som är anpassad till de behov och struktur som föreligger. Beroendet av företagen inom el- och kommunikationsbranschen är stort. Frågan är om och hur dessa kan begära in extra resurser.

Vid en händelse med förorenat vatten finns ett hjälpbehov av den nationella nivån och av andra kommuner. Kommunerna har liknande problem och liknande resurser. Om en större olycka skulle inträffa finns även stöd att få från andra räddningstjänster.

Generellt kan Örebro kommun se ett behov vad gäller förstärkning av informationsresurser, vilket primärt kan erhållas av andra kommuner. Det kan även tänkas att kommunen kan ha behov av stöd från olika organisationer i samhället, bland andra olika kulturella och religiösa grupper. Ingångar finns idag via tolkcentralen och POSOM. Vid knivmordet i Vivalla användes invandrarföreningar för att översätta och sprida information på andra språk än svenska. Vid oroligheterna i Brickebacken och Vivalla har även hjälp och stöd fåtts från Malmö kommun. Vid händelser med social oro som följd finns det därmed ett stort stödbehov för att nå ut till icke-svensktalande personer och invånare med annat modersmål.

Vad gäller transporter står sig kommunen slätt utan dessa. Kommunen har själva inga stora resurser inom detta område. Entreprenörer och tjänster från åkeriföretag köps in för väg- och snöröjning av de kommunala vägarna. Trafikverket har ansvaret för att röja de större vägarna. Vid en extremvädersituation kan stora fordon krävas för bortforsling och transport. Där tror kommunen att Försvarsmakten kan vara en resursstark aktör.

6.3 Resurser

I Örebro kommun finns avtal om en FRG grupp sedan 2004. Denna har inte sats ihop utifrån några konkreta behov som identifierats av kommunen. En överenskommelse har träffats ändå för att på så vis stimulera och stödja verksamheten. Avtalet har gällt utbildning av 60 personer, varav kommunen vid en kris skall kunna erhåll 30 personer som kan utgöra en resurs. Idag har denna grupp reducerats till 15 personer. Kommunen tänker sig att dessa kan ta hand om mottagningsstationer vid större elavbrott, utföra enkel handräckning samt bemanna informationsstationer. I kommunens vetenskap har gruppen inga stora materiella resurser.

REGIONALA AKTÖRER

7. Örebro läns landsting

Liksom kommunerna har ett geografiskt områdesansvar har Landstinget inom krisberedskapsområdet ett ansvar som inbegriper ett antal uppgifter. Landstinget skall samordna sjukvården, omfördela resurser vid behov, samordna och organisera information mellan platsen där händelsen inträffat och sjukhusen. Vid större händelser ansvarar den regionala sjukvårdsledningen för att samordna landstingets samlade resurser samt vid behov tillföra ytterligare. Landstinget skall även informera Länsstyrelsen om läget och de åtgärder som vidtagits.

7.1 Beroenden

Externa beroenden

Landstingets tre största externa beroenden utgörs av följande. El är motorn för allt och så även för att landstinget skall kunna bedriva sin verksamhet. Vatten är även vitalt då man varken klarar sig utan uteblivet vatten eller med smittat vatten. Värme och kyla har man även de senaste åren utvecklat ett känsligt förhållande till. Klimatanläggningarna på sjukhusen är mycket känsliga liksom sjukvårdsutrustningen.

Leveranser av läkemedel och varor är också centralt. Det medicinska materialet kommer från Kronans Droghandel i Borlänge. Beroende av belastning klarar sig Landstinget i 24-48 timmar med de varor som finns. Under helgerna klara man sig lite längre då belastningen är lägre. Stora sårbarheter kan därmed urskiljas med Just-In-Time systemen. Transporterna är i sin tur beroende av framkomlighet.

Interna beroenden

De inre beroendena utgörs av kommunikation, tvätteriet samt infrastrukturen inom fastigheten. Kunnig personal behövs framförallt. I dag har Landstinget, i likhet med stora delar av den offentliga som privata sektorn, dels en mer slimmad organisation och dels personal som är allt smalare i sin kompetens vilket ställer andra krav. Blir exempelvis hjärtkirurgen sjuk får patienten skickas någon annanstans. Personal kan hämtas/lånas från andra sjukhus men detta är väldigt ovanligt.

Sjukhusen är beroende av matleveranser från Universitetssjukhuset i Örebro (USÖ). Karlskoga lasarett har ett eget kök men Lindesbergs lasarett får sina matleveranser från USÖ. En viss robusthet finns om köket på USÖ av någon anledning skulle stå stilla, då möjlighet finns att få mat från Karlskoga. Förmågan att tillaga och leverera mat förutsätter att leveranser från Landstingets leverantörer kan ske utan betydande störning.

Leverantörens prioriteringar

En central fråga som berörs är hur Landstingets leverantörer skulle prioritera vid en händelse där resurserna är knappa och flera av deras kunder har behov av leveranser. Landstinget köper exempelvis tjänster för att bedriva sitt tvätteri. I avtalet står att dessa skall kunna leverera vid beredskap, men hur dessa skulle prioritera vid en sådan händelse saknas vetskap om. Många av landets landsting har Kronans droghandel som leverantör. Hur och vem prioriterar dessa vid länsöverskridande händelser? Det finns idag ett samarbete och en dialog mellan

landstingen där man bland annat sagt att man vid kris skall samarbeta och exempelvis omfördela patienter.

7.2 Behov

Vad gäller hemsjukvården vårdas mellan 600-1000 individer i hemmet. En del har dropp, andra respiratorer etcetera. Vid ett omfattande snöoväder skulle dessa behöva evakueras. Där kan det tänkas att stöd med transporter (exempelvis bandvagnar) skulle bli aktuellt.

Om en kris skulle inträffa så är behovet av transport via flyg inte kritiskt, tillgången och möjligheten att flyga är sällan akut. Dock finns det vissa patienter som är beroende av transport till Uppsala, men dessa kan transporteras med ambulanstransport. Det man däremot går miste om är kompetensen som finns med ambulanshelikoptern då den alltid har en läkare med. För att ambulansflyg skall kunna landa behöver Landstinget hjälp med skottning av tak. Landstinget har under två års tid köpt denna tjänst av företag som arbetar med skottning och snöröjning.

Landstinget framhåller att eftersom den verksamhet som bedrivs dels är kunskapsintensiv och ställer höga krav på vårdgivaren är kvalitets- och kompetenssäkring mycket viktigt. Sjukhusen och arbetet på dessa präglas även av en rad sekretessbestämmelser vilket medför att vem som helst inte får göra vad som helst.

Vid en kris kan operationer, mottagningar och röntgen ställas in. Även verksamheten på vissa vårdcentraler kan begränsas samtidigt som man kan öka telefonrådgivning. Den verksamhet som måste prioriteras är akutverksamheten och livsuppehållande åtgärder. Det är viktigt att kunna kommunicera detta utåt, via radio och media. För detta finns rutiner.

Om kommunikationsmedel saknas eller är ur funktion försvåras intern som extern kommunikation. Internt kan löpare/kurirer användas. Det har hänt att telefonsystem har legat nere, då har personalgrupper samlats ihop som haft i uppgift att gå runt i huset och informera. Detta finns med i Landstingets kommunikationsplan. Principen att använda sig av kurirer gör sig även giltig externt. Dock får man skilja på kommunikation och information. Gäller det kommunikation/samverkan med en annan aktör (exempelvis Länsstyrelsen) är det svårt att skicka en frivillig eller någon utifrån som inte arbetar och kan verksamheten. Vid information, när man vill få ut ett budskap och det handlar om "envägskommunikation" är situationen en annan, frivilliga kan användas till detta.

6.3 Resurser

Landstinget har reservkraft till sjukhusen som kan verka självförsörjande vid elavbrott. Dock saknar vårdcentraler, Karlahuset och Rätt psykiatriska stationär reservkraft. Det finns möjlighet att koppla in mobila reservkraftsaggregat till andra verksamheter, som exempelvis till Karlahuset där uttag finns, dock har Landstinget inga egna mobila aggregat. 2000 lånade man aggregat från Civilförsvarsförbundet. Det finns idag inga avtal med någon aktör/part för att låna reservkraftsaggregat.

6.4 Händelser där externa resurser nyttjats

Pandemin

Vid svininfluensan förlades verksamhet utanför de egna fastigheterna i samband med att mottagningar utanför sjukhusen inrättades. På Örebromässan fanns en vaccinationsmottagning där total 80 000 människor vaccinerades. Pandemigruppen på landstinget diskuterade tillsammans vad som behövde göras samt vilka resurser som skulle komma att krävas. Landstinget hade sedan tidigare kontakter med Röda korset varför dessa kontaktades och ingicks avtal med. Tydliga krav ställdes på vilka kompetenser som efterfrågades. Organisationen ansvarade för att hjälpa patienter till rätta, dela ut frågeformulär till patienter samt hålla allmän ordning. Ofta hade man förstärkning av ca 5-6 stycken röda korsare per vaccinationstillfälle som arbetade under ibland hel- och ibland halvdagar. Landstinget hade grundavtal med Röda korsets ordförande i länet. Röda korset var även behjälpliga på Karlskoga lasarett. Landstinget fick under ca 2 månaders tid hjälp från Röda korset.

Landstinget hade även hjälp av idrottsföreningar som var behjälpliga tillsammans med Securitas och dirigerade bilar samt ordnande köer. Landstinget köpte tjänsten av mässhallen, där den ansvariga för mässhallen var den som hade upprättade kontakter med föreningarna.

Även pensionerade sjuksköterskor hjälpte till med vaccineringen. Det innebar ett stort arbete att identifiera dessa. Landstinget hade mycket kontakt med Örebro kommun och skolorna där skolsköterskorna vaccinerade skolbarn. Man samarbetade även med Arbetsförmedlingen och en del intern rekrytering då 60 arbetssökande, de flesta unga, snabbutbildades för att arbeta som administratörer under vaccinationen, även en vaktmästare anställdes på heltid.

Varje dag var det hela tiden en ansvarig chef från Landstinget som informerade Röda korset samt övrig personal om hur det dagsaktuella läget såg ut.

Övriga händelser

Under O-ringen (2010) var man samarbetspartner med Röda korset⁶. Även Hemvärnssjukvården var med och med dessa upplevde Landstinget att man hade en god samverkan. Frivilliga motorcykelkåren (FMCK) fanns också på plats⁷.

Inför kungafamiljens besök (2010) fanns en god samverkan med Röda korset, dock var det med på kommunalt uppdrag från Askersunds kommun. I Örebro samarbetade Röda korset och Landstinget tillsammans med Örebro kommun.

---

⁶ Vid O-ringen 2000 fanns avtal mellan RK och Landstinget.

⁷ Landstinget hade dock inget avtal med dessa eller med Hemvärdet.

7. Polismyndigheten i Örebro län

I likhet med landstinget och räddningstjänstens uppdrag ingår det i polisens arbete att hantera ”kriser” och svåra situationer i det vardagliga arbetet. Dock finns det händelser som går utöver den dagliga verksamheten, av polisen kallade ”särskild händelse” vilket motsvarar begreppet extraordinär händelse. En sådan situation kännetecknas av att den förväntas bli så omfattande, eller är av så allvarlig natur att polisen måste organisera, leda och använda sina resurser i särskild ordning för att lösa sina uppgifter (RPSFS 2006:14, § 5)⁸. Vid stora olyckor och vid räddningsinsatser har polisen bland annat ansvar för reglering av trafik och bereda väg för räddningsfordon, utrymning och avspärrning, upprätta register över skadade och försvunna personer samt bedriva eftersökning av försvunna personer.

7.1 Externa resurser i polisinsatser

Enligt polismyndigheten i Örebro län försvinner varje år mellan 300-500 personer, dock är det endast ett fåtal av dessa som leder till polisiär insats. Av dessa tas externa resurser in vid ett fåtal tillfällen, det vill säga mellan 20-26 tillfällen. Enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor skall den eller de myndigheter som regeringen bestämmer (Polismyndigheten) efterforska personer som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för deras liv eller allvarlig risk för deras hälsa (§ 4:4). År 2010 fanns det i praktiken 14 stycken fall av eftersökning av försvunna personer enligt lagen om skydd mot olyckor. Polisen nyttjande endast externa resurser vid tre av dessa tillfällen.

Generellt sett används sällan externa resurser men enligt lagen om skydd mot olyckor är en statlig myndighet eller en kommun är skyldig att med personal och egendom delta i en räddningsinsats på begäran av räddningsledaren under förutsättningen att myndigheten eller kommunen har lämpliga resurser samt att deltagandet inte allvarligt hindrar dess vardagliga verksamhet (§ 7). Detta innebär att Försvarsmakten har en skyldighet att lämna stöd till polisen vid uppdrag som ryms inom ramen för statlig räddningstjänst. Oftast handlar det om att få stöd i egenskap av fotfolk, hundar som är utbildade att eftersöka personer samt MC vid eftersök.

Polisen har även en nationell förstärkningsorganisation, som består av poliser vid polismyndigheterna i Stockholms län, Västra Götaland och Skåne som är utbildade i särskild polistaktik, och som vid behov kan tillkallas som polisförstärkning vid en särskild händelse i ett annat polisdistrikt (RPSFS 2006:1, 7 §). Polisförstärkning från en annan polismyndighet kan även erhållas enligt polisförordningen (SFS 1998:1558, § 10).

Övriga aktörer som polismyndigheten i Örebro eventuellt skulle kunna använda sig av är civilförsvarsföreningarna vid eftersök i tätort. Under sommaren/hösten 2011 har avtal med länets civilförsvarsförbund träffats vad gäller att kunna använda förbundets ATV-ekipage för eftersök av försvunna personer. Avtalet innebär att polisen ersätter förare med timlön motsvarande en deltidsbrandman samt ersättning för bränsle. Ännu har inte gruppen utnyttjats skarpt.

---

⁸ Exempel på en sådan händelse kan vara sabotage eller bombhot, allvarlig ordningsstörande händelse, större olycka eller överhängande fara för sådan, händelse som innefattar svår påfrestning på samhället i fred, efterforskning av försvunna personer och mera omfattande avbrott i samhällsviktiga funktioner såsom elförsörjning, data, radio- och telekommunikation (ibid.)

7.2 Volontärverksamhet vid polismyndigheten i Örebro län

I dag saknas volontärverksamhet vid Polismyndigheten i Örebro län. Endast två Polismyndigheter i landet har uppbyggda volontärverksamheter, dessa är polismyndigheten i Västmanland samt polismyndigheten i Stockholms län. Polismyndigheten i Örebro har dock under hösten gjort ett studiebesök i Västmanland för att undersöka hur deras verksamhet är uppbyggd och tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att göra förstudier av förutsättningarna för ett införande av volontärverksamhet.

7.3 Volontärverksamhet vid andra polismyndigheter

I Sverige finns sedan 2003 samt 2009 volontärverksamhet i Stockholms län samt i två kommuner i Västmanlands län. Även i andra län, som i Jämtland och Skåne, har arbetet med volontärverksamhet inletts. Syftet med verksamheten är att volontärerna skall utgöra en länk mellan polis och allmänhet och avlasta polisen genom att användas brottsförebyggande och trygghets- och kontaktskapande. De vanligaste uppdragen som dessa utför är framförallt nattvandringar samt informationsuppdrag (Brå 2010:17).

I volontärverksamheten i Hallstahammar och Surahammar i Västmanlands län är även kommunerna engagerade. Kommunerna och polisen har ett samarbetsavtal där volontärverksamheten ingår som en del. Kommunerna bidrar med resurser (så som telefoner och kamera för dokumentation) och ansvarar för det administrativa arbetet medan polisen ansvarar för det operativa arbetet. (Brå 2010:17, sid.85) Denna typ av samarbete kan ses som intressant och torde även rymma en möjlighet för att integrera och utvidga den brottsförebyggande volontärverksamheten till krisberedskapsförebyggande verksamhet på frivillig basis. Framförallt kan det vara fördelaktigt att nyttja redan befintliga nätverk och skapa gemensamma pooler.

I sammanhanget kan även nämnas att Rikspolisstyrelsen har beslutat att ta fram ett projektdirektiv⁹ med syfte att utveckla och sprida volontärverksamheten inom Polisen. Detta direktiv har varit på remiss under sommaren 2011. Projektet syftar till att skapa en nationell samsyn gällande rekrytering och utbildning av Polisens volontärer samt att ge intresserade polismyndigheterna tillräcklig kompetens för att kunna etablera lokal volontärverksamhet.

8. Räddningstjänsten

Räddningstjänsten i länet utgörs av två kommunalförbund samt ett civilrättsligt avtal. Nerikes Brandkår är det största kommunalförbundet där kommunerna, Örebro, Lekeberg, Kumla, Hallsberg, Laxå, Askersund, Nora och Lindesberg ingår. I Bergslagens räddningstjänst ingår Karlskoga och Degerfors. Ljusnarsbergs kommun har ett civilrättsligt avtal med Västerbergslagens räddningstjänst i Ludvika. (Länsstyrelsen i Örebro län 2011) Räddningstjänstens primära uppgift är att förebygga olyckor och begränsa skador när de inträffar. Räddningstjänst innebär insatser som staten eller kommunerna ska ansvara för vid olyckor eller fara för att hindra och begränsa skador på människor, egendom och miljö.

---

⁹ POA-480-536/11, *Utveckling och spridande av volontärverksamhet inom Polisen*, Remiss, Rikspolisstyrelsen

Utvecklingen av samhällets riskbild pekar dock i riktningen att räddningstjänsten i allt större omfattningen även får göra insatser som faller utanför ramen för uppdraget som det formulerats i lagstiftningen samtidigt som räddningstjänstens roll i samhället blir alltmer påtaglig (Bergslagens räddningstjänst 2007).

8.1 Ansträngande typhändelser och befintliga resurser

Tänkbara händelser som kan komma att vara ansträngande för enskilda räddningstjänsters organisation och resurser är omfattande översvämningar, skogsbränder och större farligt godsolyckor. Även stora strömbortfall i kommunerna kan ställa stora krav på räddningstjänsten, liksom väderrelaterade händelser som stormar eller snörika vintrar.

Oftast är det stora bränder som är krävande och då finns behov av ytterligare personal. Avtal om samarbete och stöd finns tecknat med omkringliggande räddningstjänster. Fyrhjulingar kan behövas för att kunna ta sig fram i svår terräng vid skogsbrand, för att rekognisera samt transportera förplägning. Nerikes brandkår har egen personal som är utbildad att köra fyrhjulingar, även Svenska kraftnät har vissa resurser vad gäller fyrhjulingar och personal som exempelvis användes vid Tivedsbranden. Rutiner finns för större kemiska olyckor och nationellt stöd finns att erhålla för sådana insatser.

Inom ramen för Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor finns de styrmedel som kan tänkas behövas.¹⁰ Enligt lagen (2003:778. § 7) har statliga myndigheter och kommuner en skyldighet att med personal och egendom delta i en räddningsinsats på anmodan av räddningsledaren, förutsatt att de har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar dess vanliga verksamhet.

Räddningstjänsterna har en god orientering kring vilka resurser som finns att tillgå och inventeringslistor. Dock finns en svårighet att hålla dessa listor uppdaterade. Ett flertal exempel kan nämnas. Företagen som bedriver kemisk verksamhet har personal, pumpar och andra materiella resurser som kan krävas vid en kemisk olycka. 2002 inträffade en kemisk olycka i Hallsberg där personal från Bofors togs in, som senare skulle hantera och ta hand om salpetersyran från olyckan. Skogsbolag och enskilda företag med resurser och kompetens som lastbilar, grävmaskiner, timmerbilar och motorsågar finns även förtecknade på larmlistor hos Nerikes brandkår.

Vid stora snöoväder kan det vara svårt för brandbilar att ta sig fram, dock finns ett antal terrängbilar. I samband med snöovädet 2011 hörde några av kommunerna av sig inför vissa helger angående stöd till hemtjänsten, Nerikes brandkår stöttade även ambulansen genom att jämna till vägen för dem så att det kunde ta sig fram.

8.2 Inträffade händelser - omfattande skogsbränder

Sommaren 2008 var extremt torr och risken för brand i skog och mark var stor i landet. I Mellansverige inträffade ett flertal skogsbränder.

---

¹⁰ 7 § En statlig myndighet eller en kommun är skyldig att med personal och egendom delta i en räddningsinsats på anmodan av räddningsledaren och vid sanering efter utsläpp av radioaktiva ämnen på anmodan av den myndighet som ansvarar för saneringen. En sådan skyldighet föreligger dock endast om myndigheten eller kommunen har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar dess vanliga verksamhet.

2008 inträffade en av de största insatserna i räddningstjänsten i Ludvikas historia i samband med skogsbranden i Vännebo, till ytan brann 10 km². Under samma vecka hade man även bekämpat skogsbränder vid Bränntjärn och vid Stora Sandsjön i Ljusnarsbergs kommun. (Ludvika 2008: 68) Under skogsbranden i Vännebo hade räddningstjänsten från Ludvika stöd från andra räddningstjänster från hela Dalarnas län, polisen, samt cirka 100 hemvärnssoldater som utförde bevaknings- och stabsarbete samt tross. Skogsbolagen som ägde marken köpte tjänster, så som helikoptertjänster och skogsmaskiner, från privata aktörer på inrådan av räddningstjänsten.

Skogsbranden i Tiveden 2008 var den största skogsbranden på 10 år där 113 hektar skog brann. 19 styrkor från 18 olika brandstationer arbetade i en veckas tid med att släcka branden. Förutom dessa fick även Nerikes brandkår förstärkning av Försvarsmakten som hjälpte till med släckningsarbetet samt organiserade mattransporter. Från Svenska kraftnät fick man stöd i form av fyrhjulingar och personal till dessa, polisen bistod med sin ledningsbuss. Även Sveaskog som var ansvarig och som startat hyggesbranden ställde upp med resurser. Två helikoptrar från Svea skog och från Arlanda kunde även användas för att spana på området.

8.3 Beroenden

Räddningstjänsten, är i likhet med de flesta delarna av samhället, beroende av el¹¹ och fungerande elektroniska kommunikationerna. Liksom andra är man också sårbar för bortfall eller störningar i infrastruktursystemet. Så länge radiomasterna i Lockhyttan och Zinkgruvans master har normal funktion, så fungerar radiokommunikationen för Nerikes brandkår. Att vägarna är farbara är även en förutsättning för att räddningstjänsten skall kunna ta sig fram. I samband med stormen Gudrun, hade räddningstjänsterna tidvis svårt att ta sig ut till nödställda då träden ”föll som plockepinn” och hindrade all framkomlighet.

9. Länstrafiken Mälardalen

Kollektivtrafiken är ett centralt färd sätt för många. Förutom kollektivtrafiken har även Länstrafiken ansvar för sjukresor och färdtjänst vilket gör många äldre och sjuka beroende av att verksamheten kan fungera.

Länstrafiken Mälardalen ansvarar för kollektivtrafiken i Örebro, Sörmland och Västmanlands län och ägs fram till årsskiftet 2011/2012 av landstinget och länets kommuner. Förutom kollektivtrafiken har Länstrafiken tre dotterbolag - Transam, Trafikcenter och Örebro läns flygplats - som ansvarar för sjukresor, färdtjänst, trafikutbildningar och flygresor. Länstrafiken ansvarar för stadstrafiken i Örebro, Karlskoga, Lindesberg, Kumla och Hallsberg samt 90 landsortslinjer och tåg. (Länstrafiken 2011) Länstrafikens verksamhet bedrivs genom avtal med trafikbolagen¹² som har egna fordon och förare som utför Länstrafikens uppdrag.

Enligt Länstrafiken är man beroenden av entreprenörerna för att upprätthålla kollektivtrafiken, vilka ansvarar för att ha fordon och personal som kan köra planerade turer. För att detta i sin tur skall vara möjligt är man beroende av att vägarna är farbara, vilket är Trafikverkets,

---

¹¹ Reservkraft finns på Nerikes brandkår i Örebro, men inte på de mindre stationerna i länet.

¹² Weidermans buss (Askersund, Kumla, Laxå), Nobina AB (Hällefors, Nora, Örebro), Buss i väst (Karlskoga, Kopparberg, Lindesberg), Keolis AB (Odensbacken och Lindbergs Buss (Örebro)

kommunernas och enskilda väghållares ansvar. Länstrafiken uppger att de själva i första hand har ett informationsansvar, i övrigt är det entreprenörerna som ansvarar för att kollektivtrafiken upprätthålls och att planerade turer sker. Entreprenörerna är även själva ansvariga för att planera för sin verksamhet och upprätthålla leveranssäkerheten, enligt Länstrafiken. Om störningar i trafiken inträffar, är trafikbolagen skyldig om störningen orsakas av denne. Dock är det inte möjligt att avtala eller kräva att dessa skall kunna utföra sitt uppdrag vid större oväder eller exempelvis vid en drivmedelsbrist.

En stor del av bussarna körs med biogas, dessa kan även drivas med diesel om brist på biogas skulle finnas. Möjligheter finns att låna ut entreprenörernas fordon vid en krissituation som exempelvis vid evakuering, i enlighet med lagen om skydd mot olyckor.

Inför pandemin skedde diskussioner med trafikbolagen om vilka följder influensan skulle kunna ge. En av de största sårbarheterna var konsekvenserna av stora personalbortfall vid sjukdom hos förare och annan personal. Kollektivtrafiken skulle bli begränsad till följd av inställda turer. Timvikarier skulle finnas, men liksom ordinarie förare, finns det endast ett begränsat antal. De resurser som finns är tillsynes de befintliga inom ordinarie verksamhet.

Pandemin är det närmaste en skarp händelse som Länstrafiken upplevt. I övrigt har man varit förskonade från kriser och har inte heller någon mer omfattande planering än larmlistor och en kris- och beredskapspärm.

FRIVILLIGA FÖRSTÄRKNINGSRESURSER

10. Frivilliga förstärkningsresurser

Frivilliga kan enkelt delas upp i två grupper, dels de som organiserar sig i föreningar/organisationer och dels de spontan-organiserade frivilliga som tillfälligt uppstår vid kriser eller störningar i samhället.

10.1 Frivilliga försvarsorganisationer i länet

Enligt bilagan till förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet finns det 18 frivilliga försvarsorganisationer¹³ som bedriver frivillig försvarsverksamhet och utför uppgifter inom totalförsvaret. (Försvarsmakten 2011a) De är ideella och fristående i förhållande till varandra och får organisationsstöd för sin verksamhet från MSB samt Försvarsmakten (Förordningen 1994:524, § 5). Av dessa har åtta stycken avtal med Försvarsmakten om att utbilda och rekrytera personal¹⁴ (Försvarsmakten 2011b). Samtliga har riksorganisationer men består av lokal/regionala föreningar som finns i landet.

Sveriges Bilkårens Riksförbund (Bilkåren)

Bilkåren utbildar och rekryterar framförallt fordonsförare för både civila som militära uppdrag. I föreningen i Örebro län finns idag ca 75 medlemmar som mestadels är kvinnor, dock har fler män börjat engagera sig. Den främsta uppgiften är att utbilda förare till Försvarsmakten som kan köra och lasta de förnödenheter som soldater kan tänkas behöva i fält. En tredjedel av kårens medlemmar har kontrakt med Hemvärnet och är med på övningar i deras regi. Enligt Örebro kårens egna uppgifter har de varit med och kört vid Melodifestivalen samt vid vaccinationer under pandemin.

Frivilliga Automobilkårens Riksförbund (FAK)

FAK vidareutbildar förare för att säkerställa den tunga trafiken i en krissituation. I länet har förbundet 146 medlemmar, varav sex stycken är stödmedlemmar. Bland dessa medlemmar finns förare av buss, lastbil samt lastbil med släp. Det finns även ett antal bandvagnsförare och traktorförare. För närvarande har förbundet inga avtal, men fraktar ofta bandvagnar åt Svenska Kraftnät i Åsbro. Kåren har inga egna fordon, utan fordon förutsätts ställas till deras förfogande. Exempelvis hyrs lastbilar och släp in vid frakt av Svenska Kraftnäts bandvagnar. Kåren har ett tjugotal förare som kan snabbinkallas vid större händelser, i ett längre perspektiv finns även möjlighet att kalla in förare av de ytterligare 140 aktiva förare som är medlemmar.

---

¹³ Svenska försvarsutbildningsförbundet, Insatsingenjörernas riksförbund, Flygvapenfrivilligas riksförbund, Frivilliga automobilkårens riksförbund, Frivilliga flygkåren, Frivilliga motorcykelkårens riksförbund, Frivilliga radioorganisationen, Försvarets personaltjänstförbund, Svenska blå stjärnan, Föreningen svenska röda korset, Riksförbundet Sveriges lottakårer, Sjövärnskårens riksförbund, Svenska brukshundklubben, Svenska fallskärmsförbundet, Svenska pistolskytteförbundet, Svenska skyttesportförbundet, Sveriges civilförsvarsförbund, och Sveriges bilkårens riksförbund.

¹⁴ Frivilliga Flygkåren (FFK), Frivilliga Motorcykelkåren (FMCK), Frivilliga Radioorganisationen (FRO), Sjövärnskårens Riksförbund (SVK RF), Svenska Brukshundklubben (SBK), Svenska Lottakåren (SLK), Svenska Röda Korset (SRK) och Sveriges Bilkårens Riksförbund (Bilkåren). Dessa utbildar för hemvärnets behov bilförare, stabspersonal, motorcykelordonnanser, sjukvårdare, hundekipage, kockar, båtbesättningar, flygförare med mera

Frivilliga flygkåren (FFK)

Frivilliga flygkåren samordnar småflygets resurser och skall ställa flygresurser till räddningstjänsten och andra samhällsorgans förfogande för flyg- och spaningsuppdrag. Flygkåren har en medlemsbas som är uppdelad på hemvärnsgrupp och flyginsatsgrupp. Flyginsatsgruppen kan alltid nås vid samhällstjänst: om polisen har behov av stöd vid eftersökning, för kraftledningsinspektioner vid storm eller rekognosering/spaning vid stora snömassor. Det finns totalt 20 aktiva piloter i länet som utbildats i Skavsta, kåren uppger att en god bredd finns på dessa 20 piloter. Utbildningen innebär att piloterna får flyga lågt och gå ner på 50 meters höjd, vilket kan krävas för att kunna se kraftledningar och el-ställverk. Det första samtalet tas emot av SOS alarm och tanken är att flyg kan vara uppe inom en timme. Av befintliga medlemmar är åtta stycken Hemvärnspiloter, vid kris kan dessa flyga och fotografera ställverk, dammar etcetera. Utöver dessa finns ca 8-10 medlemmar som är ”markpersonal” som exempelvis kan ha i uppgift att hålla samman övningar samt göra upp kartor. Enligt kåren finns samverkan med Polisen, vilka man också samövar med.

Frivilliga Motorcykelkårernas Riksförbund (FMCK)

FMCK rekryterar och utbildar mc-ordonnanser för totalförsvaret med förmågan att kunna hitta och ta sig fram. Lokalt i länet finns ett 40-tal medlemmar, men endast 15 stycken ordonnanser. FMCK har enligt lokalförbundet i länet deltagit ett flertal gånger vid ledstångssök och sökt stigar och skogsvägar, ofta under polisen. Ungefär åtta av 15 medlemmar har åtagit sig att vara behjälpliga polisen då Försvarsmakten har avtal med polisen om en beredskapsstyrka. Samtliga 15 medlemmar som är ordonnanser i förbundet är krigsplacerade i Hemvärnet, av dessa har fem personer utbildning och behörighet till trafikpost. Enligt förbundet hanterade FMCK trafiken i en hel vecka vid O-ringen 2010.

Försvarets Personaltjänstförbund (FPF)

Personaltjänstförbundet arbetar bland annat med rekrytering och utbildning av personal som arbetar med personalfrågor inom totalförsvaret. I Östra föreningen finns 240 medlemmar och i Örebro län i dag ca 12 medlemmar. Medlemmarna i förbundet har centrala utbildningar i krisstöd och av de 12 i Örebro län är det fyra personer som har genomfört utbildningen och bör kunna ställa upp vid kriser. I dagsläget har FPF inga avtal avseende krisstöd och har inte heller varit aktiva med krisstöd vid några kriser/olyckor enligt de uppgifter som erhållits.

Frivilliga radioorganisationen (FRO)

FRO är en organisation som bemannar sambandsfunktioner, som radio- och telekommunikation, av olika slag inom såväl Hemvärnet som samhällets krisberedskap. I FRO Örebro finns ca 70 medlemmar. Av dessa är 15 stycken aktiva inom ramen för sina uppdrag mot Försvarsmakten som signalister i Hemvärnet. I den lokala FRO gruppen har även två medlemmar sambandsuppdrag och avtal med Svenska Kraftnät, framförallt inom radiokommunikation. Ytterligare sex till åtta medlemmar har avtal med MSB och ingår i deras regionala resurspool för samband.

Svenska Brukshundsklubben (SBK)

Svenska brukshundsklubben är en specialklubb till Svenska Kennelklubben som utbildar hundar och hundägare. Klubben har i uppdrag att rekrytera och utbilda hundar och personal till Försvarsmakten samt hundekipage till MSB. Brukshundsklubben i Närkes distrikt har två typer av hundar, tjänstehundar till Försvarsmakten samt räddningshundar till MSB. Samtliga hundar är knutna till dessa parter och avtal finns med dessa. Brukshundsklubbens resurser avropas därmed genom MSB eller Försvarsmakten. Vad gäller tjänstehundarna utför de främst eftersökning av försvunna personer, i Örebro län finns 19 stycken. Under 2010 utfördes en eftersökning och under 2009 utfördes ett tiotal. Det finns även en beredskapsstyrka där klubben kan bistå polisen genom Hemvärnet.

Svenska Blå Stjärnan (SBS)

Blå stjärnan bedriver utbildningar i djurkunskap och djurvård och utbildar djurskötare som kan rycka ut och assistera veterinärer och hjälpa djurägare vid utbrott av smittsam djursjukdom eller annan kris i samhället. I Örebro förbundet finns det 50-70 medlemmar men av dessa är det ett fåtal som är aktiva. Ungefär fem till tio medlemmar har gått en smittskyddsutbildning där de fått utbildning i att hantera, utföra provtagning samt hur de kan arbeta och stötta veterinärer. Förbundet har inga avtal men uttrycker att de medlemmar som har smittskyddsutbildningen skulle uppskatta att få delta vid övning eller inträffad händelse. Under 2008 konstaterades blåtungesmitta på ett 30-tal gårdar i södra Sverige. Svenska Blå stjärnans medlemmar vaccinerade då kor och får i södra Sverige på uppdrag av Jordbruksverket.

Sveriges civilförsvarsförbund (SCF)

Civilförsvarsförbundet utbildar medlemmar från egen och från andra organisationer, inom områdena skydd, säkerhet, trygghet och överlevnad, för att avlasta och förstärka samhällets offentliga organ. Civilförsvarsförbundet har tagit fram och utvecklat FRG (frivillig resurs grupp) konceptet, som utgör en resurs som kan förstärka kommunens ordinarie resurser. Dock är det kommunen som skall ge förbundet uppdraget att sätta samman en sådan grupp med de kompetenser och resurser som finns utefter kommunens behov. Samtliga FRG medlemmar måste även bli medlemmar i en frivillig försvarsorganisation, där de har sin kompetensmässiga hemvist. I Örebro län har två kommuner (Askersund och Örebro kommun) idag avtal om FRG grupper.

Civilförsvarsföreningarna är uppdelade på åtta lokalföreningar i Örebro län, Askersund-Laxå; Bergslagen, Degerfors, Hallsberg, Karlskoga, Kumla, Lekeberg och Örebro förening¹⁵. Majoriteten av kommuner betalar ut föreningsstöd till sina lokala civilförsvarsföreningar som utgörs av ca 10000-15000 kr/år. Enligt Civilförsvarsförbundets Örebro-Värmlands distrikt räcker detta bidrag inte långt men kan ses som ett erkännande för föreningarnas verksamhet. Alla föreningar har gått grundutbildningen, "säkerhet vid vardag och kris" och hjälper idag bland annat till vid skolavslutningar och har anordnat verksamhet vid internationella äldredagen. Föreningarna utbildar även allmänheten i självskydd där säkerhetsmedvetande och hur man ska klara nödsituationer som längre elavbrott ingår i utbildningen.

---

¹⁵ De största föreningarna är Kumla som har 80-90 medlemmar, Örebro 165 medlemmar, Bergslagen 160 medlemmar och Hallsberg 95 medlemmar. Det finns ca 680 medlemmar i hela länet, varav 150 aktiva.

Civilförsvarsförbundet har haft dialog och samtal med samtliga av länets kommuner angående FRG-frågan, enligt egen uppgift. Upprättandet och upprätthållandet av kompetens inom dessa grupper ligger på kommunerna. Samverkan mellan föreningarna och kommunerna stannar ofta vid samtal upplevs det som då kommunerna tycker att frivilligfrågan är svår. Synen på frivilliga är i behov av förändring, förtroenden behöver skapas och nyttjandet av frivilliga krafter vid vardagshändelser behöver utvecklas för att sedan i förlängningen kunna nyttjas vid större händelser.

Förbundets Örebro-Värmlandsdistrikt har en akutgrupp som funnits sedan 2008. Gruppen består av 30 personer som kan finnas på plats vid evenemang som kräver olycksfallsberedskap¹⁶. Tio stycken av akutgruppens medlemmar har ATV (fyrhjulingar) som kan delta vid eftersök av försvunna personer. Avtal finns med polisen om att de skall kunna använda dessa resurser.

Svenska röda korset (SRK)

Förstahjälpen grupper är en del av Röda korsets frivilligverksamhet i Sverige, vars verksamhet omfattar allt från det första ingripandet vid olycka eller sjukdomstillbud, till livsuppehållande åtgärder eller medmänskligt stöd. En stor del av arbetet innebär olycksfallsberedskap vid idrotts- och publika evenemang. I Sverige finns ca 70 första hjälpen grupper, varav en i Värmland och en i Örebro län. Samtliga grupper har en gemensam nationell enhetlig utbildning inriktad mot första hjälpen.¹⁷

Första hjälpen gruppen i Värmland innefattar samtliga kommuner i landskapet Värmland, och däribland Degerfors och Karlskoga kommun. Gruppen har totalt 15 stycken behöriga förstahjälpare. Samtliga behöriga förstahjälpare¹⁸ har genomgått 30 timmars utbildning i Förstahjälpen/HLR samt D-HLR samt 16 timmar utbildning i Kris/medmänskligt stöd och psykisk förstahjälpen. I materiella resurser har gruppen en hjärtstartare som är densamma som finns i landstinget Värmlands ambulanser och räddningstjänstfordon, med samordning från Centralsjukhuset i Karlstad. Gruppen har även 10 stycken komradio för kommunikation mellan grupperna på uppdrag. Easy Up tält för tillfällig sjukvårdsplats finns, samt 15 bårar (militärt material) samt förbandsmaterial för mindre och större skador.

Gruppens medlemmar har inga avtal med Hemvärnet eller andra aktörer, även om det finns ett fåtal som även har ett engagemang och är aktiva inom Hemvärnet. I stora drag har gruppen ungefär 20 uppdrag per år där de är aktiva. Uppdragen kan röra allt från en kortare konsert till motorsports evenemang som stäcker sig över flera dygn. Det är främst föreningar och företag som anlitar gruppen, dock har kommuner anlitat dem vid skolavslutningar och dylikt. Samverkan finns även med polis och landsting. Under detta år har gruppen legat i beredskap en helg i samband med risken för översvämningar i Arvika. I Värmland finns även ett nätverk under uppbyggnad med Svenska Kyrkan i händelse av en större olycka vid ett uppdrag eller om någon av gruppens medlemmar behöver samtalsstöd efter ett omhändertagande.

---

¹⁶ Dessa har arbetat vid evenemang som Örebrokuppen, rally, hockeymatcher samt varit ansvariga vid handikappVM i futsal.

¹⁷ Utbildningen innehåller akuta sjukdomar och förgiftningar, hjärt- och lungräddning, sår- och brännskador, skelett- och mjukdelsskador, skador i nacke, rygg, armar, ben, bröstorg, buk och bäcken samt psykisk första hjälpen

¹⁸ Alla behöriga förstahjälpare genomgår varje år en kvalitetssäkring, så kallad behörighetsbedömning, för att kontrollera kunskaperna. Regelbundna repetitions/kompletteringsutbildningar genomförs även för att uppfylla de riktlinjer som kommer från Centrala Röda korset Sverige.

Första hjälpen gruppen i Örebro består av 12-15 medlemmar varav åtta av medlemmarna är aktiva. Gruppen har genomgått samma utbildning som första hjälpen gruppen i Värmland och har liksom dem tillgång till hjärtstartare. Gruppen kan ha flera uppdrag i veckan, framförallt vid olika idrottsevenemang. Första hjälparna deltar vid allt från amatör- till elitsports evenemang för exempelvis KIS, ÖSK och Örebro hockey för att nämna några. Dock upplever dem att de tidvis har svårt att täcka egna uppdrag och ser svårigheter med att ingå i större sammanhang då det ej finns de möjligheterna för gruppen att ha en sådan beredskap. Medlemmarna utgörs av frivilliga som inte har möjlighet att exempelvis gå ifrån sitt ordinarie arbete vid kris. Det framhålls emellertid om att det inte handlar om bristen på vilja, utan snarare om bristen på förmåga. Enligt egen utsago finns ett gott anseende hos idrottsrörelsen samt en god samverkan med ambulansen.

10.2 Lantbrukarnas riksförbund (LRF)

Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, är en partipolitiskt obunden intresse- och företagarorganisation för människor och företag inom de gröna näringarna¹⁹. Förbundet är uppdelat på 17 olika regioner, varav en utgörs av Örebro-regionen som har 5000 medlemmar och cirka 2000 lantbruksföretag. Tänkbara scenarion där LRF kan tänkas utgöra ett stöd till samhället kan bland annat vara vid röjningsarbeten efter storm, vid skogsbränder samt vid stora snömassor.

Nästintill samtliga lantbrukare har en god kunskap om skogsarbete. Motorsågar och utrustning för snöröjning är även sådant som finns hos medlemmarna. Många av förbundets medlemmar arbetar redan med snöröjning och majoriteten har dimensionerat sina resurser för normalvinter och kan bli pressade vid stora snömassor. Dock finns möjligheten att exempelvis använda sig av hjullastare och andra typer av fordon, vars primära uppgift inte är att köra snö, men som ändå kan betraktas som en extra resurs vid extrem väderlek. Vid omfattande skogsbränder behövs stora mängder vatten för släckningsarbetet, LRF:s medlemmar har cirka 150 gödseltankar som kan användas för att transportera vatten²⁰.

I Småland och Östergötland har LRF stödgrupper som på uppdrag av E-on kan röja ledningsgator. Intresse har tidigare funnits i Örebro, i synnerhet i områdena kring Nora och Pålsboda, dock finns inga grupper idag. Den personal som ingår i stödgrupperna ersätts enligt avtal och försäkras enligt densamma. Vissa svårigheter kan urskiljas gällande försäkringsfrågan vid händelser där enskilda medlemmar kan tänkas utföra röjningsarbeten för att stödja samhället. Vem ansvarar för skador som kan uppstå vid röjningsarbeten eller dylikt? Att försäkringsfrågan är klarlagd blir då avgörande för att enskilda skall våga hjälpa till.

10.3 Exemplet Gudrun

Stormen Gudrun (2005) är en av de största nationella katastrofer som drabbat Sverige under senare tid²¹. Stormen drabbade sammanlagt elva län och fick stora konsekvenser, över 700 000 abonnenter blev utan ström, ca 72 miljoner kubikmeter skog stormfällades, ca 30 000 km elnät förstördes, 11 personer förolyckades, flera personer skadades, telekommunikationer slogs ut, byggnader raserades och vägar och järnvägar blev ofarbar och förstördes. (Guldåker

¹⁹ Förbundet arbetar med frågor som företagarvillkor, näringspolitik, äganderätt och brukande, miljö, klimat och energi.

²⁰ Om dessa skall kunna nyttjas av räddningstjänsten finns dock ett behov av att det är möjligt att koppla tankarna till räddningstjänstens utrustning.

²¹ Andra händelser: Estoniakatastrofen 1994, Diskoteksbranden i Göteborg 1998 och Tsunamin 2004

2009:28) Stormen Gudrun är ett exempel på en händelse som inneburit en svår påfrestning på samhället och som krävt ett brett samarbete både under som efter händelsen.

Röjnings- och efterarbetet efter stormen var omfattande, förutom de 5300 personer från bolagens egna organisationer och minst sex olika länder deltog LRF, Försvarsmakten, lokala entreprenörer, frivilliga- försvarsorganisationer samt andra organisationer, Svenska kraftnät, Vägverket, kommunerna, landstinget med flera. Endast de frivilliga försvarsorganisationernas insats efter stormen beräknades enligt Försvarsmakten uppgå till 700 arbetsdagar. Många av de uppräknade aktörerna bidrog med resurser som fordon, helikoptrar, bandvagnar, arbetskraft, kok-kök och värmestugor samt deltog i arbetet med omplacering av människor. (Guldåker 2009: 30ff) Även byalag, lokala föreningar och spontanfrivilliga organiserade informationsmöten, möten med politiker och tillsyn av utsatta grupper. (ibid: 39)

10.4 Spontanorganiserade medborgargrupper

Till skillnad från vad både offentliga instanser och enskilda tror, visar studier på att medborgare reagerar snabbt och intuitivt vid plötsliga händelser/kriser (så som jordbävningar, stormar och terrorist attacker). Det är ofta medborgare som är de första att börja med eftersöknings- och räddningsarbete²². Flertalet exempel finns där frivilliga medborgargrupper formats, bland annat vid orkanen Katrina i New Orleans (2005) samt vid jordbävningen i Kobe, Japan (1995). (Helsloot och Rutienberg 2004, Majchrzak, Jarvenpaa och Hollingshead 2007)

Det finns en generell misstro mot frivilliga eller spontan organiserade medborgargrupper då myndigheter kan uppleva dem som svåra att kontrollera och därmed irrelevanta eller störande. Detta kan delvis sägas hänga ihop med bilden av att den som fallit offer för en kris är passiv och inte kan ta hand om sig själv utan behöver hjälpas av samhällets instanser. (Helsloot och Rutienberg 2007: 104) Snarare innebär den första timmen efter en akut katastrof eller större olycka att de offentliga organen (så som polis, räddningstjänst och sjukvård) är mer involverade i att starta upp den egna krisorganisationen, varför medborgare initialt vid en katastrofhändelse måste lita till sig själva och spontana hjälpinsatser (ibid.).

Tillfälliga och spontanorganiserade frivilliggrupper skapas när flera individer upplever att ett hjälpbehov existerar, men som inte tillfredställs av någon annan. Tillsammans löser gruppen, utan formella planer och rutiner, de uppgifter som de anser nödvändiga att lösa. Som ett svenskt exempel lyfts det omfattande snöovädet i Brålanda, Västra Götaland 2010 fram. Genom att identifiera ett hjälpbehov och ett existerande vakuum där samhällets responsaktörer och ansvariga inte kunde hantera händelsen improviserade Brålandborna och använde de befintliga resurser som fanns lokalt för att kunna hjälpa de som kört fast och inkvartera strandade personer. (Landgren 2011)

Därför är det viktigt att vid omfattande händelser (och kanske framförallt i mindre samhällen där samhället ansvariga aktörer har begränsade resurser) värdesätta och tillvarata medborgarnas respons. Såväl spontanorganiserade grupper utifrån den inträffade händelsen, men tillika befintliga frivillig organisationer och föreningar som kan antas ha den bästa lokalkännedomen samt vetskapen om vilka resurser som finns och vart dessa kan anskaffas.

---

²² Dock bör det framhållas att det även finns fall (Jordbävningen i Turkiet 1992) där naturkatastrofer följts av att de oskadda medborgarna traumatiserats av händelsen vilket medfört ett långsammare, eller uteblivet, agerande. (Ibid.)

CENTRALA MYNDIGHETER

11. Centrala myndigheters verksamhet och resurser

Centrala myndigheter har resurser som är anpassade för egen verksamhet och för att kunna hantera störningar som kan uppstå inom ramen för denna. Dessa resurser skall även vara möjliga för andra i krishanteringssystemet att tillgå. Kommunerna kan dock inte begära statliga myndigheter att bistå med sina tjänster och resurser i samband med extraordinära händelser, dock kan de statliga myndigheterna erbjuda sitt stöd. (MSB 2009:13f)

11.1 Livsmedelsverket

Enligt Livsmedelsverkets föreskrifter (2001:30) om dricksvatten är det den som producerar dricksvatten eller tillhandahåller konsumenterna med dricksvatten som ska uppfylla de krav som finns. Ofta är det kommunerna som ansvarar för den storskaliga produktionen och distributionen av kommunalt, så kallat allmänt dricksvatten.²³ (Livsmedelsverket 2001a) Livsmedelsverket har ansvar för den nationella samordningen av dricksvattenfrågor.

Sedan 2004 har Livsmedelsverket en nationell vattenkatastrofgrupp (VAKA) med expertkompetens som kan stödja kommuner och/eller regioner som drabbas av störning eller avbrott i vattenförsörjningen. Gruppen består av personal med bred kompetens och erfarenhet från olika händelser (farligt gods olycka, utsläpp, översvämningar, strömbavbrott) som påverkat vattenförsörjningen. Gruppen har möjlighet att bistå på plats inom något dygn och är för närvarande kostnadsfria för kommunen. (Livsmedelsverket 2011b)

Livsmedelsverket har även, med stöd från MSB, upprättat nödvattenlager. Syftet med dessa är att förstärka kommunernas kapacitet vid störningar och avbrott i vattenförsörjningen. Förråden med nödvattenmaterial finns tillgängligt på sex platser i landet, Ljung; Stockholm; Eslöv; Sundsvall; Luleå och Visby och finns lagrat i 20-fotscontainrar (vinter- och sommarcontainrar) som är placerade på lastväxlarflak. Beställaren bekostar transporten och kan själv hämta materialet med lastväxlarlastbil. (Livsmedelsverket 2011c)

11.2 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSB ska enligt förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ha förmågan att bistå med stödresurser i samband med allvarliga olyckor och kriser samt se till att berörda aktörer vid kris får möjlighet att effektivt använda samhällets samlade resurser och internationella förstärkningsresurser.

MSB har ett antal regionala depåer med förstärkningsmaterial till de kommunala räddningstjänsterna vid händelser som stora skogsbränder, översvämningar och oljeutsläpp. Vid oljesläpp till sjöss har MSB 5 regionala oljeskyddsdepåer med materiell som skall kunna transporteras inom en radie av 25-50 mil inom 10-15 timmar och förstärka räddningstjänstens befintliga resurser (MSB 2011a)²⁴. MSB har även utrustning för skogsbrand på 14 platser i landet, varav den närmaste för Örebro län finns i Ludvika. Utrustningen är uppbyggd i

²³ <http://www.slv.se/sv/grupp1/Dricksvatten/Test-Aktorer-och-ansvar/>

²⁴ För förteckningar över vad dessa depåer innehåller se, <https://www.msb.se/sv/Insats--beredskap/Hantera-olyckor--kriser/Forstarkningsresurser/Oljeskydd/>

moduler som är dimensionerade för skogsbrand på 500 hektar, alla platser har dock inte en hel modul. (MSB 2011b)²⁵

Indikeringsutrustning för identifikation av farliga kemiska ämnen och direktanalys på skadeplats finns i dag i Stockholm, Malmö och Göteborg. De tre indikeringsenheterna har även tillgång till mätutrustning för mätning av joniserande strålning och brandfarliga gaser. (MSB 2011c) MSB:s förstärkningsresurser vid översvämningar består av cirka 2800 meter barriärer och cirka 300 000 sandsäckar. Översvämningsresurserna finns i Ljung och Ödeshög: barriärerna, säckarna och högkapacitetspumpar finns i Ljung och de mindre pumparna i Ödeshög. Förutom materialresurser kan MSB även stötta med experter. (MSB 2001d)

MSB arbetar även med att utveckla regionala kompetens- och resurspooler som skall finnas på olika platser i landet. För närvarande är pooler inom två områden under uppbyggnad, motor- och transport samt samband.²⁶ De aktörer som bemannar dessa pooler är i huvudsak från de frivilliga försvarsorganisationerna. Kompetenspooler inom andra områden diskuteras också, så som marina förstärkningsresurser, flyg och stabsstöd. Avsikten är bland annat att kommuner, landsting och länsstyrelser skall kunna aktivera och få stöd från dessa pooler. Kostnaden för att nyttja dessa resurser står varje enskild aktör för.

11.3 Svenska Kraftnät

Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk vars huvuduppdrag är att driva och förvalta stamnätet för el samt övervaka landets elsystem. Myndigheten har också ansvar för att naturgas och samordningen av dammsäkerheten. Svenska kraftnät är myndigheten för den svenska elberedskapen och arbetar med att stärka landets elförsörjning.

Vid en kris eller större händelse aktiveras respektive elnätsföretags krisorganisation. Elnätsbolagen har tillsammans med branschorganisationen Svensk energi bildat sju elsamverkansområden²⁷ där en person från Svenska kraftnät är med i varje grupp och fungerar som kontaktperson. Gruppens primära uppgifter är att samordna och samverka vid störningar genom att bland annat bedöma resursbehov, införskaffa dessa och samordna insatser. I varje grupp finns en elsamverkansledning som har mandat att prioritera och styra reparationer av master och nät. Rapporteringsverktyget SUSIE används där aktörerna kan lämna sin lägesbild som sedan ligger till grund för beslut och prioritering.

En del elnätsföretag har mycket egna resurser och oftast klarar sig de stora bolagen själva medan de mellanstora och mindre bolagen är mer beroende av stöd. Företagen har tecknat avtal om stöd sinsemellan vid störningar.

Resurser

Centrala driftsreserven är ett centralt placerat förråd med strategiskt materiell så som exempelvis delar till transformatorer och material till anläggningar. Beredskapsförrådet i Åsbro är statens förråd och till för elförsörjningen, men resurserna kan även nyttjas av andra

---

²⁵För förteckning över vad modulerna innehåller se, <https://www.msb.se/sv/Insats--beredskap/Hantera-olyckor--kriser/Forstarkningsresurser/Skogsbrand/>

²⁶ Motor- och transportpoolerna finns än så länge i Hässleholm, Borås och Vetlanda och sambandsenheterna i Karlstad, Göteborg och Malmö/Hässleholm-trakten. Poolerna skall ha en uthållighet om 10 dygn, en rörlighet om 15 mil samt en anspänningstid på 8 timmar.

²⁷ Örebro tillhör elsamverkansområdet region mellan.

myndigheter. Svenska kraftnät ser i första hand att de materiell som finns där går till elförsörjningen men menar att det är öppet för diskussion om stora behov skulle uppstå hos andra aktörer. Vid ett avrop ska kontakt ske via TiB/VHR (vakthavande reparationsledare) som har beredskap och fattar beslut om materiell.

Reservkraftsaggregat finns i olika storlekar (allt från mindre mobila upp till containers). Det finns fem regionala pooler i Staffanstorps, Jönköping, Arvika, Sundsvall, Luleå samt i förrådet i Åsbro.

Det finns material för att bygga ledningar, så kallade beredskapsstolpar, i sektioner om två meter. Dessa kan användas för att bygga förbi de stolpar som rasat ned vid storm eller annan händelse och kan nyttjades för uppbyggnad på samtliga tre nivåer (lokal, region- och stamnät). Beredskapsstolparna kan även användas som radio- och tv-master. Merparten av den utrustning som elnätsföretagen kan låna av Svenska kraftnät finns i Åsbro, förutom det som finns avtalat med åkerier om.

Svenska kraftnät har ett tjugotal bandvagnar och terrängfordon med kranar och lastbilsflak. Utöver dessa finns 165 bandvagnar som man placerat ut hos elnätsbolagen som stöd vid kriser. Man har även ett antal bandtraktorer och schaktnmaskiner som används för vägbygge. Svenska kraftnät har gett FAK och Bilkåren i uppdrag att utbilda och rekrytera förare. Idag finns cirka 100 bandvagnsförare, ett fyrtiotal terrängbilsförare samt åtta stycken bandtraktorförare.

Varje elsamverkansområde har en så kallad MOLOS, ett mobilt lednings- och kommunikationssystem, ytterligare en finns lokaliserad i Åsbro. Varje MOLOS bemannas av sex personer från FRO. FRO utbildar sambandssystemspersonal som tillika är bandvagnsförare, dessa är i dag 48 till antalet. Ytterligare kommunikationsutrustning som Rakel och satellittelefoner finns även i Åsbro. Utöver dessa resurser finns även ett tjugotal reservkraftsoperatörer, ett nittotal piloter (från FFK) för kraftledningsflygningar samt en mobil ställverkstransformator²⁸ (kallad "Bamse") i Moliden. Ytterligare en (Skalman) kommer att levereras första halvåret 2012.

Rakel finns i alla Svenska Kraftnäts beredskapsfordon. Svenska kraftnäts tanke är att kunna förse och stötta elföretagen med personal, fordon och kommunikationer om så skulle krävas.

Svenska kraftnät utbildar personal som kan inställa sig på företag. Dessa skall kunna transportera sig ut till den plats där de behövs. Avtal med frivillig organisationerna finns som svara för utbildning. Avtal finns även med de frivilliga om att de skall bistå och inställa sig vid en händelse. Om elnätsbolagen står inför en situation där de avropar Svenska kraftnäts frivilliga resurser sluter företaget avtal med den frivillige när denne kommer ut på plats och företaget blir då ansvarig uppdragsgivare.

De samlade resurserna finns i SUSIE där elnätsföretagen kan gå in om de behöver stöd. En begäran görs sedan till elsamverkansledningen som sedan beslutar om prioritering. Kontaktpersoner finns även hos frivilligorganisationerna.

Svenska kraftnät har utbildat 180 civilpliktiga som de har frivilligavtal med. En del av dessa var verksamma under stormen Gudrun. Svenska kraftnät utbildar många montörer som

---

²⁸ Om en transformator rasa är återställningstiden 1 år. På 48 h skall BAMSE kunna fås in. För närvarande håller man på att ta fram en ytterligare mobil ställverkstransformator, "Skalman", som skall stå i södra Sverige.

vanligtvis opererar på lägre spänningsnivåer (lokal- och regionnätet) som kan kallas in under kris. Avtal finns med montörernas arbetsgivare för att de skall kunna användas vid en extraordinär händelse. Totalt bedömer Svenska kraftnät att de behöver 300 montörer, i dag har 60 montörer utbildats. En urfasning av äldre montörer sker samtidigt som nya tillförs organisationen. I dag finns ett bra samarbete mellan elnätsaktörerna samt med de anställda och extra reparatörer som är snabba med att ta sig ut när så behövs.

11.4 Trafikverket

Trafikverket har till uppgift att ansvara för den långsiktiga infrastrukturplaneringen samt för byggande, drift och underhåll av statliga vägar och järnvägar. Många kommuner och andra aktörer är beroenden av att de statliga vägarna som Trafikverket ansvara för är farbara. Händelser som kan orsaka störningar på transportsystemet är bland annat väderstörningar, ras- och sked och olyckor. Tidigare hade både väg- och banverket egna producerande enheter, men idag utförs arbetet av entreprenörer. Det finns olika typer av entreprenörer i landet och i de olika regionerna som bland annat svarar för snöröjning, avspärrning samt omledning av trafik. Dessa utgör ett stort beroende för Trafikverket vid kris som till vardags.

Utöver dessa är fungerande elförsörjning, telekommunikationer och IT av vikt för Trafikverkets verksamhet. Trafikverket äger ett rikstäckande fiberoptiknät som ligger i anslutning till banvallarna längs med järnvägsspåren. Nätet har stor kapacitet, och förutom den kapacitet som nyttjas av Trafikverket säljs överkapaciteten på marknaden. Stomnätet har tillkommit för järnvägens behov av elektronisk kommunikation och har avgörande betydelse för driftsäkerheten i tågtrafiken (SOU 2010/82: 17).

Trafikverket kan omfördela sina entreprenörers resurser vid behov. Krisberedskapsmaterial finns i form av ett trettiotal reservverk (100 kVA), ersättningsbroar som kan byggas ut upp till 200 meters längd, reservfärjor och ett sextiotal bandvagnar och två radiobandvagnar. (Trafikverket 2011) Sandsäckar och bandvagnar finns även. Resurserna kan även användas inom andra samhällsfunktioner.

Det har förekommit att Trafikverket har varit i behov av stöd från externa aktörer vid påfrestningar. Exempelvis anlätades stöd från Försvarmakten vintern 2010 för att röja snö på rangerbangårdar i Mellansverige.

Trafikverket har avtal om samarbete med frivilliga aktörer. Med FAK och Bilkåren finns avtal om förare till bandvagnar och med FRO för signalistfunktion till bandvagnar. Stöd från FFK kan avropas vid behov.

11.5 Försvarmaktens stöd till civil verksamhet

De legala förutsättningarna för Försvarmakten att lämna stöd till det civila samhället regleras utifrån lagen (2003:778) om skydd mot olyckor samt förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet²⁹.

Stöd enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

---

²⁹ Försvarmakten kan även stödja civil verksamhet genom lagen (2006:343) om Försvarmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning.

Lagen (2003:778, 6 kap. § 7) om skydd mot olyckor anger att statliga myndigheter och kommuner är skyldiga att med personal eller egendom delta i en räddningsinsats på begäran av den som leder insatsen, förutsatt att lämpliga resurser finns och att insatsen inte allvarligt hindrar ordinarie verksamhet. Inte heller får ersättning för dessa insatser krävas. (Riksrevisionen 2011: 39)

Förfrågan om deltagande i räddningsinsats sker hos Försvarmaktens insatsledning (Arméns taktiska stab, ATS) på Högkvarteret. Försvarmakten prövar vid förfrågan om stöd om insatsen förhindrar egen verksamhet³⁰, om de efterfrågade resurserna är lämpliga för uppgiften samt om den egna personalen har lämplig utbildning för att delta i räddningsinsatsen. (Riksrevisionen 2011) Försvarmaktens personal är skyldig att delta i räddningstjänstsinsatser, dock kan Försvarmakten inte beordra in hemvärnspersonal (annat än vid höjd beredskap), då deras deltagande bygger på frivillig basis³¹. (Ibid.: 41)

Stöd enligt förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet

Gränsdragningen mellan räddningstjänst och extraordinär händelse kan ibland vara svår (Riksrevisionen 2011). Vid stöd till statliga myndigheter, kommuner, landsting eller enskilda vid extraordinär händelse ges detta stöd enligt förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet. Försvarmakten beslutar om stöd kan och bör ges, så till vida det inte är vid livshotande situationer som kräver omedelbar transport, då skall Försvarmakten utföra transporten. Enligt föreskriften skall begäran om stöd göras hos Högkvarteret, om begäran endast gäller utrustning eller tjänster av mindre omfattning kan begäran göras hos annan organisationsenhet inom Försvarmakten. Stöd ska gälla uppgifter som är Försvarmaktens personal är lämplig för samt får inte innebära risk för att personalen kan komma att skadas, eller bruk av tvång eller våld mot enskilda. Till skillnad från insatser under lagen om skydd mot olyckor ska Försvarmakten ta ut full kostnadsteckning för stöd enligt förordningen (Riksrevisionen 2011:46).

Örebro-Värmlandsgruppen

Örebro-Värmlandsgruppen, är ett av Hemvärnets 22 stycken utbildningsgrupper och, ansvarar för utbildning i Örebro och Värmlands län. Örebro-Värmlandsgruppen består av 20 anställda och 1500 frivilliga. Hemvärdet har vissa fordon för transport, elverk för elförsörjning, tält, kaminer och filter för värme samt förplägnadsresurser. Dock utgör Sverige ett territorium vilket innebär att i princip hela Försvarmaktens resurser skall kunna nyttjas i hela landet. I dag finns samverkan med Länsstyrelsen, Nerikes brandkår (övriga räddningstjänster är under utveckling) och polisen.

---

³⁰ Sätillvida att räddningsinsatsen och de resurser som ianspråkats inte riskerar att Försvarmakten inte kan ha den beredskap som beredskapsordern anger att myndigheten skall ha (RiR 2011:40)

³¹ Ersättning lämnas dock enligt deltidsbrandman.

EXEMPEL: PRIVAT AKTÖR

12. Eon

Eon är ett av de största privatägda energibolagen med verksamhet inom el, gas och värme samt den största elnätsägaren i Örebro län. I Askersund, Hallsberg, Kumla, Örebro, Nora och Lindesbergs kommun har företaget ungefär 150 000 elnärskunder. Åbyverket i Örebro förser dessutom Eons kunder i Örebro, Kumla och Hallsbergs kommun med fjärrvärme.

Stormen Gudrun beskrivs som en vattendelare för Eons krisberedskapsarbete. Innan Gudrun hade bolaget planerat för ett scenario där 100 000 användare skulle vara strömlösa. Vad som skedde under stormen var att cirka 250 000 abonnenter var utan ström. Totalt har Eon 125 000 km elnätledningar i landet, majoriteten av dessa finns i södra Sverige. I samband med Gudrun dammsög Eon Europa på stolpar, linor och annat material som behövdes. Den största lärdomen från händelsen var hur man kan arbeta vid en kris.

21.1 Robusthet

Stora investeringar har genomförts efter stormen Gudrun för att garantera en större drift- och leveranssäkerhet. Bland annat lanserades projektet "Krafttag" med syftet att gräva ner 17 000 luftburna kablar, vilket också genomförts. Arbetet med breddningar av ledningsgator (till 35-40 meter) intensifierades även efter stormen. Idag ringmatar man även i större utsträckning, vilket innebär en ökad redundans eftersom om ett avbrott sker på en ledning så finns möjligheten att mata från andra hållet. Dock är det vanligast att radiell matning förekommer på landsbygden.

12.2 Resurser

I dag är Eons krisberedskapsarbete uppbyggt så att en vakthavandeingenjör finns som följer vädervarningar och kan förbereda extra resurser vid behov. Företaget har kriskommunikatörer som kan vara på plats i kommunerna och utgöra en länk till Eon. Under stormen Gudrun var det många som sökte kontakt med Eon och man insåg vikten och betydelsen av att vara på plats. Kundkontor fick inhysas i friggelbodar eller den lokal som fanns tillgänglig för detta under stormen. Eon har ett antal kriskommunikatörer som kan vara på plats i kommunerna och utgöra en länk till Eon vid behov.

Inom Eon finns röjningspersonal, vid behov av förstärkning använder man sig i första hand av internationell personal eftersom det redan finns kunnig personal inom koncernen. Då krävs tolkar och bland annat boenden på mottagarplatsen (behov).

Eon har avtal med entreprenörer om att kunna förstärka arbetet med flera montörer i beredskap om behov skulle uppstå. Om samtida fel skulle uppstå kan dessa således hanteras. Huvudentreprenören för felavhjälpning är Infratech. Förstärkning går att få internt genom att kalla in fler montörer. Möjligheten finns också att förflytta företagets egna befintliga resurser i Sverige. Det finns även fler entreprenörer som kan anlitas från andra delar av Sverige eller från Norden och Europa. Samarbete finns även med andra nätägare.

Stödgrupper från LRF har arbetat för Eon under stormen Gudrun samt i samband med andra störningar i landet. Problemet med att använda frivilliga är livsfaran för strömförande ledningar. Även om det finns krafter som vill hjälpa till att med exempelvis rekognosera master som rasat är det ej möjligt om deras säkerhet inte kan garanteras. Inget samarbete finns

dock med LRF i Örebro län då Eon inte upplever att det finns något behov och bedömer att tillräckliga kompetenser och resurser finns i länet.

I samband med stormen Gudrun fick Eon reservkraftsaggregat från Holland vilka gavs bort till Civilförsvarsförbundet och räddningstjänsten. Vissa aggregat finns hos Infratech. Eon har ett fåtal reservkraftsaggregat i egen ägo, dessa är endast fem till antalet och behövs för att klara egen verksamhet.

13.3 Behov och beroenden

Eon ser att de är beroende av röjda vägar och väghållare för att de skall kunna ta sig fram och reparera sina nät. Trafikverket är ägare till de stora centrala vägarna och kommunerna eller privata ägare svarar för kommunala vägar och andra småvägar. Man är även beroende av fungerande telekommunikationer där Telia är en stor leverantör.

De behov som Eon kan se är att anordna boende och mat till de montörer och övriga som skulle komma till länet utifrån. Eon har personal som ansvarar för hotellbokning samt har kontakt med vandrarhem och hotell. Behov finns även av att kunna tillaga mat och åka ut på plats med den till dem som arbetar på fältet. Eon har en överblick över varifrån denna hjälp går att få.

DISKUSSION

13. Diskussion

13.1 Identifierade beroenden

Tre återkommande primära beroenden kan urskiljas hos samtliga aktörer. Dessa är fungerande elförsörjning, elektroniska kommunikationer och transporter (infrastruktur som fordon) som utgör förutsättningar (kritiska beroenden) för att flertalet verksamheter ska fungera. Inom kommun, som räddningstjänst och centrala myndigheter är möjligheten till samverkan, krisledning och att fatta adekvata beslut direkt avhängig informationsinhämtning och kommunikationsmöjligheter.

Dessa tre områden utgör även var och en länkar i en större beroendekedja. Störningar i elförsörjningen ger stora konsekvenser för de flesta samhällssektorer (kommunal teknisk försörjning, vård- och omsorg, betalsystem, transport och drivmedelsförsörjning samt livsmedel etc.) som är kritiskt beroenden av el. Även försörjning av värme och uppvärmning av fastigheter utgör ett stort bekymmer där framförallt sjukvård, vård- och äldreboenden får problem om uppvärmning störs vintertid.

Elektroniska kommunikationer är även en kritisk sektor som orsakar störningar i samhället vid avbrott. Kommunikationer mellan, som inom verksamheter försvåras då datorer, fast- och mobiltelefoni inte fungerar. Utan fungerande elektroniska kommunikationerna upplever samtliga aktörer stora svårigheter med att informera allmänhet, kommunikation, skapandet av lägesbild samt omhändertagande av sårbara grupper i samhället. Ett alternativt tillvägagångssätt i dessa lägen som ofta framhålls, framförallt av kommunerna, är att ta sig ut i sina respektive kommuner för att skapa sig en bild av effekterna och konsekvenserna av händelsen. Detta i sin tur förutsätter att vägarna är farbara samt att transportmedel och drivmedel finns tillgängligt. Dessa sårbarheter är till synes svåra att hantera för framförallt kommunerna som kan få svårt att få kontakt med, och ta sig ut till personer beroenden av hemtjänst/vård i hemmet om telefoner inte fungerar och inte heller vägarna är farbara.

Uppstår långvariga störningar i elförsörjningen kan dock svårigheter finnas i att tillgå drivmedel då bensinstationernas pumpar är beroende av elförsörjning för att pumpa upp drivmedel. Brist på drivmedel är en sårbarhet för samtliga aktörer och för hela samhället som sådant.

De största interna beroenden som framkommer är de av personal och kommunikationsmedel som i sin tur är avhängiga förekomsten av elektroniska kommunikationer och transportmöjligheter till och från arbetet.

Flertalet av de tjänster som samhället är beroende av är privatägda. Landstinget köper bland annat sin tvätt-verksamhet och läkemedel från privata entreprenörer, Trafikverket har entreprenörer som svarar för röjning- och andra underhållstjänster av väg och järnvägen. Samtliga aktörer har telefoni (IP eller fast) samt mobiltelefoni som de får levererat av ett eller flera företag och Länstrafiken har ett flertal leverantörer som sörjer för kollektivtrafik och sjukvårdstransporter – för att nämna några. Något som är oklart är hur dessa entreprenörers leveransförmåga och beredskapsarbete ser ut samt hur dessas avtal i sin tur ser ut med sina underleverantörer. Det kan förvisso vara komplicerat att undersöka detta i närmare detalj, dock går det att fastslå att det behövs kunskap om hur privata aktörers beredskap ser ut.

Man bör även hålla i minnet att de privata aktörerna är beroende av andra verksamheter utanför den egna. Som tidigare nämnts är exempelvis elbolagen beroende av elektroniska kommunikationer och farbara vägar för att upprätthålla sin verksamhet och för att kunna leverera el. Detta är ett exempel av många.

13.2 Svårigheter med att artikulera behov och förekomsten av resurser

Som framkommit i dialogen med länets kommuner finns det av olika skäl vissa svårigheter att artikulera behov av förstärkning. Dels framhålls att kommunen själv har den beredskap och de resurser som kan komma att krävas av somliga. Flera lyfter fram styrkan i att vara en liten kommun där "alla känner alla" och ställer upp. I vissa fall kan det även vara svårt att föreställa sig att en större omfattande händelse kan drabba kommunen, där kommunen själv, eller tillsammans med sina grannkommuner inte skulle klara att hantera det inträffade. Generellt kan sägas att det finns en bristande motståndskraft och förmåga att hantera stora oväderstörningar (exempelvis stormar och översvämningar) och dess konsekvenser. Även omfattande evakuering kan ha en tärande verkan på kommunerna.

De generella behov som dock har kunnat urskiljas bland kommunerna är "händer och fötter" (som flera kommuner uttrycker det), stöd med transporter/fordon samt informationsstöd³². Att säkra en viss tillgång till el genom reservkraft och mobila reservkraftaggregat är även ett område som kan framhållas. För polis och framförallt räddningstjänsts del så upplever dessa till stor del att de med stöd av lagen om skydd mot olyckor har och kan avropa de resurser som de anser nödvändiga från bland andra Försvarsmakten.

Som lyfts fram av landstinget finns det även vissa problem med att ta in externt stöd/personal som inte är verksam inom området för verksamheter som är kunskapsintensiva. Detsamma gör sig gällande för elnätsföretagen när det kommer till att inspektera eller reparera trasiga elledningar som i värsta fall är förenat med livsfara för icke-kunnig personal och fackmän.

En viss problematik kan skönjas med att få kontakt med de frivilliga försvarsföreningarna på regional nivå då dess medlemmar och ordförande engagerar sig på ideell basis. Relationen mellan kommunerna och framförallt civilförsvarsföreningarna är i vissa kommuner komplexa och en del svårigheter kan urskiljas i kontakten dem emellan. I en del fall upplever kommunerna att de befintliga resurser som finns i civilförsvarsföreningarna inte är förenliga³³ med de eventuella behov som dessa bedömer sig ha. Samtidigt har kommunen svårigheter med att ringa in sina konkreta behov och se sin egen roll som kravställare för vilka kompetenser och färdigheter som de önskar. Detta kan ses som en växelverkande process. Så länge kommunerna inte kan precisera sina behov och föra en dialog med föreningar där de ges förslag/uppdrag så förblir det svårt att utveckla dem så att det utgör ett nödvändigt stöd.

Kunskapen om vilka organisationer som kan tänkas utgöra en förstärkningskompetens ter sig olika mellan kommunerna. Några menar att denna kunskap är begränsad medan andra framhåller att man i framförallt de små kommunerna har goda kunskaper om vad som finns samlat inom kommunens gränser. Detta finns i de flesta fall inte nedtecknat i form av inventeringslistor utan är kunskap som finns hos personer. Trots att svårigheter kan finnas med att hålla inventeringslistor uppdaterade kan det finnas ett värde i att söka precisera och

---

³² För mer precisa beskrivningar se respektive avsnitt om *behov* under varje kommungrupp.

³³ Många medlemmar är äldre och flera föreningar är små och avtagande.

förteckna vad som finns samlat, dels för den egna organisationens skull men även för grannkommuner och andra aktörer i länet.

Förstärkningsresurser innebär samtliga resurser som kan öka effektiviteten och stödja samhällets förmåga att hantera och minska konsekvenser av olyckor och extraordinära händelser. I denna studie har framförallt befintlig förstärkning i form av försvarsorganisationer i länet undersökts. Dock torde det finnas ett flertal ideella föreningar och andra typer av organisationer som kan utgöra en resurs för samhället. Dessa kan möjligen vara svåra att identifiera men bör rimligtvis ligga i kommunernas intresse inom ramen för deras geografiska områdesansvar. Svenska kyrkan finns exempelvis med i flera POSOM grupper i kommunerna. Andra trossamfund är inte representerade i samma utsträckning men bör sannolikt utgöra en källa till kompetens, i synnerhet för att nå och kommunicera med olika grupper i samhället.

Kunskapen om privata näringslivsaktörers beredskapsarbete och behov behöver utvecklas, liksom förmågan att göra djupare beroendeanalyser för att på så vis synliggöra styrkor och svagheter. Dessa analyser skulle bland annat klargöra och förtydliga vilka fortsatta kompetenser och resurser som behöver förstärkas då artikuleringen av behov i sig kan upplevas som svårt.

Foto: Örebro kuriren/Örebro läns museum

Referenser

- Bergslagens räddningstjänst (2007), *Handlingsprogram Bergslagens Räddningstjänst, Förebyggande och Räddningstjänst*, <http://www.brt.se/policys/handlingsprogram.htm>, 2011-11-17
- Brottsförebyggande rådet (2010), *Volontärer inom polisen, analyser och rekommendationer*, Rapport 2010:17
- Förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet
- Förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet
- Försvarsmakten 2011a, *Frivillig organisationer*, <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Forband-och-formagor/Frivilligorganisationer/>, 2011-11-16
- Försvarsmakten 2011b, *Om Hemvärnet*, <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Forband-och-formagor/Hemvarnet/Om-Hemvarnet/>, 2011-11-16
- Guldåker, N. (2009). *Krishantering, hushåll och stormen Gudrun: att analysera hushålls krishanteringsförmåga och sårbarheter*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2009. Lund.
- Helsloot, I. & Rutienberg, A. (2004), Citizen Response to Disasters: a Survey of Literature and Some Practical Implications. *Journal of Contingencies and Crisis Management*. Vol. 12:3, pp. 98-111.
- Ludvika kommun (2008), Årsredovisning 2008, <http://www.ludvika.se/download/18.55e94f9a1284469542880006249/%C3%85rsredovisning+2008.pdf>, 2011-11-21
- Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor
- Landgren, J. (2011), Spontant organiserad samverkan kompenserar för de centrala aktörernas misslyckande i MSB(2011). *Samverkan - för säkerhets skull!*. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.
- Livsmedelsverket 2011a, *Aktörer och ansvar inom dricksvatten* <http://www.slv.se/sv/grupp1/Dricksvatten/Test-Aktorer-och-ansvar/>, 2011-11-23
- Livsmedelsverket 2011b, *VAKA – Nationell vattenkatastrof grupp*, <http://www.slv.se/sv/grupp1/Dricksvatten/Beredskap-/VAKA/>, 2011-11-23
- Livsmedelsverket 2011c, *Nationella nödvattenlager*, <http://www.slv.se/sv/grupp1/Dricksvatten/Beredskap-/Nationella-nodvattenlager/>, 2011-12-07
- Länsstyrelsen i Örebro län (2011), *Risk- och sårbarhetsanalys*

- Länstrafiken (2011), *Vårt uppdrag*, http://www.vl.se/template2010/Page2010_5828.aspx, 2011-11-21
- Majchrzak, A., Jarvenpaa, S.L. & Hollingshead, A.B. (2007), Coordinating Expertise Among Emergent Groups Responding to Disasters. *Organization Science*. Vol. 18:1, pp. 93-100.
- MSB 2009a, *MSB:s strategi för förstärkningsresurser*, dnr. 2009-10825
- MSB 2009b, *Faller en – faller då alla?*
- MSB 2011a, *Förstärkningsresurser Oljeskydd*, <https://www.msb.se/sv/Insats--beredskap/Hantera-olyckor--kriser/Forstarkningsresurser/Oljeskydd/>, 2011-12-07
- MSB 2011b, *Förstärkningsresurser Skogsbrand*, <https://www.msb.se/sv/Insats--beredskap/Hantera-olyckor--kriser/Forstarkningsresurser/Skogsbrand/>, 2011-12-07
- MSB 2011c, *Förstärkningsresurser Indikering*, <https://www.msb.se/sv/Insats--beredskap/Hantera-olyckor--kriser/Forstarkningsresurser/Indikering/>, 2011-12-07
- MSB 2011d, *Förstärkningsresurser Översvämning*, <https://www.msb.se/sv/Insats--beredskap/Hantera-olyckor--kriser/Forstarkningsresurser/Oversvamning/>, 2011-12-07
- MSBFS 2010:6, *Föreskrifter om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser*
- MSBFS 2010:7, *Föreskrifter om statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser*
- Polisförordningen (1998:1 558)
- Regeringens skrivelse (2009), Skr. 2009/10:124, Samhällets krisberedskap - stärkt samverkan för ökad säkerhet
- Riksrevisionen (2011), *Försvarmaktens stöd till samhället vid kriser*
- RPSFS 2006:14, Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens planering, organisation och ledning vid särskilda händelser
- SOU 2010:82, *Trafikverket ICT*, Betänkande av Utredningen om Trafikverket ICT
- Trafikverket 2011, *Trafikverkets resurser vid nationella och internationella händelser*, <http://www.trafikverket.se/Om-Trafikverket/Kris-och-sakerhet/Trafikverkets-stod-vid-nationella-och-internationella-kriser/> 2011-11-07

Länsstyrelsen Örebro län

En samlande kraft!

Postadress
701 86

Besök
Stortorget 22

Internet
www.lansstyrelsen.se/orebro

E-post
orebro@lansstyrelsen.se

Tfn växel
019-19 30 00